

การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมมุขปาฐะเรื่องพระรถ - เมรี

การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมมุขปาฐะ เรื่องพระรถ - เมรี มีจุดประสงค์ที่จะเปรียบเทียบกว่าวรรณกรรมสำนวนต่าง ๆ มีเนื้อหาเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพื่ออาจศึกษาได้ถึงที่มาของวรรณกรรมเรื่องนี้ได้ แต่เนื่องจากวรรณกรรมเรื่องพระรถ-เมรี ที่เป็นมุขปาฐะรูปแบบต่าง ๆ ทุกรูปแบบนั้นมีปรากฏอยู่เพียงบางตอน ไม่มีเนื้อเรื่องมากมายพอที่จะนำมาพิจารณาเปรียบเทียบได้ ดังนั้นจึงจะไม่นำมาพิจารณาและเหลือวรรณกรรมที่จะนำศึกษาเปรียบเทียบเพียงรูปแบบเดียว คือ นิทานพื้นบ้านสำนวนต่างๆ โดยจะศึกษาเปรียบเทียบเนื้อเรื่องตามลำดับอนุภาคใหญ่และอนุภาคย่อยรวมทั้งรายละเอียดต่าง ๆ ในแต่ละอนุภาค และเปรียบเทียบสถานที่ในเรื่องและตัวละครด้วย

นิทานพื้นบ้าน เรื่องพระรถ - เมรี หรือนางสิบสอง เท้าที่พบ 18 สำนวนนั้นมีอยู่ 1 สำนวน คือ เรื่องพระรถ ของ นายเพชร แก้วมี จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ผู้วิจัยศึกษาแล้วพบว่าไม่ใช่เรื่องเดียวกับ เรื่องพระรถ - เมรี หรือนางสิบสอง แต่มีบางอนุภาคที่คล้ายคลึงกัน และชื่อตัวละครเอกตรงกัน เข้าใจว่าจะได้อิทธิพลจากเรื่องพระรถ-เมรีไปคร่าวๆ ดังนั้นในการพิจารณาเปรียบเทียบจะเหลือนิทานพื้นบ้านเพียง 17 สำนวนเท่านั้น

ในการกล่าวถึงนิทานแต่ละสำนวน ได้กำหนดสัญลักษณ์แทนโดยใช้ ม. แทนคำว่า มุขปาฐะ ร่วมกับตัวเลขกำกับแต่ละสำนวน ดังนี้

ม. 1	แทนนิทาน เรื่อง นางสิบสอง	จังหวัดนนทบุรี
ม. 2	แทนนิทาน เรื่อง นางสิบสอง	ของ น.ส.แดง แยมมูล
อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชร-
บุรี

- ม. 3 แทนนิทานเรื่องพระรถ นิทานพื้นบ้านของอำเภอนนทบุรี
จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ม. 4 แทนนิทานเรื่องนางสิบสอง ของ นายถม พงศ์เจริญ วิทยากร
จากตำบลคลองน้อย จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ม. 5 แทนนิทานเรื่องพระรถเมรี ของ หลวงซอติ ขันมิวจาโร วิทยากร
จากวัดหน้าพระธาตุ ตำบลหน้าพระธาตุ
กิ่งอำเภอราชสาส์น จังหวัด
ฉะเชิงเทรา
- ม. 6 แทนนิทานเรื่องพระรถเมรี ของ นายสว ย มิ่งขวัญ วิทยากร
จาก ตำบลบ้านใน จังหวัดชลบุรี
- ม. 7 แทนนิทานเรื่องพระรถเมรี ของนายผล หอมดี วิทยากร จาก
ตำบลบ้านใน จังหวัดชลบุรี
- ม. 8 แทนนิทานเรื่องนางสิบสอง ของ นางเขียน รังษีสงษ์ จาก
เลขที่ 16 หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อหิน
อำเภอสิเกา จังหวัดศรีสะเกษ
- ม. 9 แทนนิทานเรื่องนางสิบสอง ขาง นางคลี แคล้วอาวูช วิทยากร
จาก หมู่ที่ 5 ตำบลคูซูด อำเภอสหัส
สิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี
- ม. 10 แทนนิทานเรื่องนางสิบสอง ของ นางละม่อม บุญนำ วิทยากร
จาก อำเภอธวัชชัย จังหวัดกาฬสินธุ์
- ม. 11 แทนนิทานเรื่องนางสิบสอง นิทานคนเมือง อึ้ง โสภกา วิทยากร
จาก อำเภอชุมพลบุรี จังหวัด
ศรีสะเกษ

- ม. 12 แทนนิทานเรื่องนางสิบสอง นิทานคนเมือง ท่านสุข วิกปงคก
วิทยากรจาก อำเภองาว จังหวัด
ลำปาง
- ม. 13 แทนนิทานเรื่องพระรถเมรี ของ นายบัน น้อยคำ วิทยากร จาก
เลขที่ 34 หมู่ 1 บ้านโนนใหญ่
ตำบลศรีศิริมาศ จังหวัดสุโขทัย
- ม. 14 แทนนิทานเรื่องพระรถเมรี ของ นายทวน น้อยคำ วิทยากร จาก
เลขที่ 35 หมู่ 3 บ้านเนินประดู่
ตำบลศรีศิริมาศ จังหวัดสุโขทัย
- ม. 15 แทนนิทานเรื่องพระรถเมรี ของ นางหัน สีวงษ์ วิทยากร จาก
เลขที่ 40 หมู่ 1 บ้านโนนใหญ่
ตำบลศรีศิริมาศ จังหวัดสุโขทัย
- ม. 16 แทนนิทานเรื่องนางสิบสอง ของ นางบุญสูง แซ่เตีย วิทยากร
จาก คคิชาวมาน ของ จารุวรรณ
ธรรมวัตร
- ม. 17 แทนนิทานเรื่องนางสิบสอง ของ นางสุวรรณพา วิเศษชัย วิทยากร
จากตำบลชามธาตุ จังหวัดขอนแก่น

เปรียบเทียบเนื้อเรื่องในแต่ละอนุภาค

เปรียบเทียบ อนุภาคที่ 1 กำเนิดนางสิบสอง

- นิทานพื้นบ้านทั้งหมด 17 ส่วนวน มีเพียง 7 ส่วนวนเท่านั้นที่มีอนุภาคที่ 1 ได้แก่ ม. 1, ม. 3, ม. 4, ม. 8, ม. 9, ม. 16 และ ม. 17
- มีเพียง 3 ส่วนวนใน 7 ส่วนวนข้างต้นที่มีอนุภาคย่อยครบถ้วน ได้แก่ ม. 1, ม. 8 และ ม. 9

ทั้งนี้จะแสดงให้เห็นในตารางต่อไปนี้

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 1 พ่อแม่ไม่มีลูก ไปขอลูก</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 2 พ่อแม่มีลูกถึง 12 คน</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 3 พ่อแม่มีฐานะยากจนลงจึงเอา ลูกไปปล่อยป่า</p>
<p>ม. 1 ม. 8 ม. 9</p>	<p>ทั้ง 3 สำนวนเล่าตรงกันว่า สองสามีภรรยาไม่มีลูกจึงได้ไปขอ ลูกจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีรายละเอียดต่างกัน เล็กน้อย คือ</p> <p>ม. 1 ระบุว่าพ่อแม่เป็นเศรษฐีและไปขอลูก จากเทวดา</p> <p>ม. 8 และ ม. 9 ไม่ได้ระบุว่าพ่อแม่เป็นเศรษฐี</p>	<p>ทั้ง 3 สำนวนเล่าตรงกัน ทุกประการว่า อยู่ต่อมาพ่อแม่ถึงไคมีลูกถึง 12 คน</p>	<p>ทั้ง 3 สำนวนเล่าโครงเรื่องส่วน ใหญ่ตรงกัน คือ สามีภรรยาอดยากจนลง เพราะมีลูกมากเกินไปถึง 12 คน จนเลี้ยงไม่ไหว ต้องเอาลูกไปปล่อย ป่า</p> <p>ยังมีรายละเอียดต่างกันอีก คือ ตอนเอาลูกไปปล่อย</p> <p>ม. 1 เล่าสั้นๆ ว่า พ่อแม่ ชวนลูกไปเที่ยวป่าจนเพลิน แล้วแอบ หนีไป</p> <p>ม. 8 และ 9 เล่าตรงกันว่า พ่อแม่ให้ชาวลูกไป 12 ห่อ</p>

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ครบ	อนุภาคที่ 1. 1 พ่อแม่ไม่มีลูก ไปขอลูก	อนุภาคที่ 1. 2 พ่อแม่มีลูกถึง 12 คน	อนุภาคที่ 1. 3 พ่อแม่มีฐานะยากจนลงจึงเอา ลูกไปปล่อยป่า
	<p>รายละเอียดเรื่องการขอลูกของ 2 ส่วนวน นี้ต่างกันอีก คือ</p> <p>ม. 8 ไปขอลูกจากฤๅษี ฤๅษีให้เอา อิฐทองคำลงมา 2 ก้อน เอาไปวางไว้ที่ ปากบ่อให้ฤๅษีทำพิธีชุบ แต่ตายาย 2 สามี ภรรยา ได้ยินไปว่าให้หาอิฐมา 12 ก้อน จึงไปเอาอิฐ 12 ก้อนมาวางไว้ที่ปากบ่อ</p> <p>ม. 9 ไปขอลูกจากพระที่วัด พระให้เอาหิน ไปโยนในบ่อ สามีนี่ชื่อชัชชวยเอาหินไปโยน ในบ่อถึง 12 ก้อน</p>		<p>แต่พ่อของที่ ๆ 11 คนกินไม่ได้ เพราะมีแค่มดกับร่าและเต่า ยกเว้น พ่อของน้องคนสุดท้ายที่เป็นชาว เมื่อพ่อชวนลูกไปป่าอ้างว่าจะพา ไปหาพี่ เมื่อเข้าไปในป่าลึกก็ให้ลูก รออยู่ โดยหลอกว่าจะไปถ่ายอุจจาระ แล้วแอบหนีไป พ่อลูกเรียกพ่อก็สั่งให้ อุจจาระชานแทน</p> <p>ตอนนางสิบสองหลงอยู่ในป่า รู้สึกหิวจึงไปเที่ยวจับปลามากินโดยรอย ปลาทั้ง 2 ขวางมาแต่ของน้องคนสุดท้าย รอยตาปลาเพียงข้างเดียว เมื่อเอา ปลามาบึ่งกินโดยใส่เกลือไฟที่เหลือจาก การเฒ่าศพแต่ไม่ได้อกินเพราะพ่อหัวสูง ผูกคอตาย หางผูกคอตายหาง สุกกลางค ก็แย่งกินหมด</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 1 พ่อแม่ไม่มีลูก ไปขอลูก</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 2 พ่อแม่มีลูกถึง 12 คน</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 3 พ่อแม่มีฐานะยากจนลงจึงเอา ลูกไปปล่อยป่า</p>
<p>มี 4 สำนวน ใต้แก่ ม. 3 ม. 4 ม. 16 ม. 17 ไม่มีอนุภาค ที่ 1. 1 คือ ไม่มีเรื่องคาร ขอลูก</p>	<hr/>	<p>ทั้ง 4 สำนวนเล่าว่า สองสามี ภรรยาเกิดมีลูกสาวถึง 12 คน มีรายละเอียดต่างกันเล็กน้อย คือ ม. 17 สำนวนเดียวที่ระบุ ว่า สองสามีภรรยานี้เป็นเศรษฐี</p>	<p>ทั้ง 4 สำนวนเล่าตรงกันว่า สองสามีภรรยากลับมีฐานะยากจนลง เพราะมีลูกทั้ง 12 คนนี้ จึงคิดเอา ลูกไปปล่อยป่า แต่มีรายละเอียดต่างกันบ้าง คือ ม. 3 และ ม. 4 และ ม. 17 มีรายละเอียดเหมือนกันว่า พ่อของหลอกเอาลูกไปปล่อยถึง 2 ครั้งจึงสำเร็จ ครั้งที่ 1 ลูกกลับมาได้เพราะ ตามรอยธานอ้อยที่กินไว้ตั้งแต่ซาไป</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 1 พ่อแม่ไม่มีลูก ไปชอลูก จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 2 พ่อแม่มีลูกถึง 12 คน</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 3 พ่อแม่มีฐานะยากจนลงจึงเอาลูก ไปปล่อยป่า</p>
			<p>▼ ความฉลาดของน้องคนสุดท้าย ครั้งที่สองนี้พ่อแม่ให้ข้าวห่อไป 12 ห่อ ทั้ง 3 สำนวนมีรายละเอียด ต่างกันเล็กน้อยในตอนนี้ คือ</p> <p>ล. 3 ห่อข้าวของพี่ ๆ เป็นขี้เถ้าแทนข้าว แต่ ข้าวจริง ๆ มีเพียงห่อเดียว คือ ของ นางสาวเกาะนาคทอง</p> <p>ล. 4 ห่อข้าว 12 ห่อ มีเพียงห่อของนางตะเกา ห่อเดียวที่มีข้าว 12 คำ</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 1 พ่อแม่ไม่มีลูก ไปชอลูก จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 2 พ่อแม่มีลูกถึง 12 คน</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 3 พ่อแม่มีฐานะยากจนลงจึงเอาลูก ไปปล่อยป่า</p>
			<p>และ ใช้ 12 ชิก นอกนั้นมีแต่ข้าว เพราะพ่อแม่ยากจน ม. 17 มีรายละเอียดเพิ่มมากกว่าสำนวนอื่น ๆ คือ ครั้งที่ 1 พ่อให้ छोไปคนละข้อ และข้าวห่อ ห่อของทุกคนปนดินทราย แต่ ของนางเภาคนสุดท้ายใส่ขี้เถ้า นางสิบสอง ทามรอยชานออกกลับมาได้ ครั้งที่ 2 ห่อข้าวของทุกคนเป็น ดินหมก จึงรู้ว่าพ่อแม่มาปล่อย ส่วน ม. 16 มีรายละเอียด ต่างไปมาก</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 1 พ่อแม่ไม่มีลูก ไปขอลูก จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 2 พ่อแม่มีลูกถึง 12 คน</p>	<p>อนุภาคที่ 1. 3 พ่อแม่ฐานะยากจนลงจึงเอาลูก ไปปล่อยป่า</p>
			<p>พ่อแม่ยากจนมากไม่สามารถหาอะไรให้ ลูกกินได้ ชูดเผือกมันมาลูกก็กินหมด พ่อแม่ไม่ได้อะไร จึงได้ปรึกษากันที่จะเอา ลูกไปปล่อยป่า ได้พาลูกเดินเข้าไปใน ป่าลึกแล้วถามว่า จำทางได้ไหม ลูกตอบ ว่า จำได้ พ่อก็พาเดินลึกเข้าไปอีก จน กระทั่งลูกตอบว่า จำไม่ได้ พ่อกับแม่จึง วางอุบายให้ลูกรออยู่ พ่อกับแม่จะไป ถวายอุจจาระ แล้วหนีกลับบ้าน</p>

สำนวน ม. 16 นี้ต่างจากสำนวนอื่น ๆ มาก คือ จบสิ้นแค่เพียงพ่อแม่เอา ลูกไปปล่อยป่าก็เลยกลายเป็นลิงเป็นค่างเท่านั้น

จึงนับว่ามีเนื้อเรื่องคล้าย เรื่องพระรถ - เมรี เฉพาะตอนต้นเท่านั้น แต่ ตอนท้ายกลายเป็นนิทานอธิบายเหตุ เรื่อง ทำไมคนจึงกลายเป็นลิง

ผู้วิจัยได้พบนิทานอธิบายเหตุอีกเรื่องหนึ่ง คือ สาเหตุที่ลิงเกิดขึ้น¹ เป็นนิทาน คนเมือง ของภาคเหนือ ผู้เล่า คือ บุตร จันตะโมค อยู่ที่บ้านวังม่วง อำเภอพาน เล่าไว้คล้ายคลึงกับสำนวน ม. 16

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้เล่าอาจเอาเรื่อง นางสิบสองที่มีอนุภาคเรื่องการเอา ลูกไปปล่อยป่า ไปเล่าปะปนรวมกับนิทานอธิบายเหตุ ที่มีเรื่องพ่อแม่ยากจนมากจนต้อง เอาลูกไปปล่อยป่าเหมือนกันซึ่งคงเป็นเพราะความเข้าใจผิดว่าเป็นเรื่องเดียวกัน หรือ เพราะความสับสนก็ได้

เปรียบเทียบ อนุภาคที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างนางยักษ์และนางสิบสอง
มีเพียง 5 สำนวน ใน 16 สำนวน² ที่มีอนุภาคนี้ ได้แก่ ม. 1
ม. 2, ม. 4, ม. 9 และ ม. 17

ใน 5 สำนวนข้างต้น มีเพียง 4 สำนวน คือ ยกเว้น ม. 4 เพียง สำนวนเดียวที่มีอนุภาคย่อยครบถ้วน

จะเปรียบเทียบในตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ คุรายละเอียคใน เว้น เพลงเออร์ ". สาเหตุที่ลิงเกิดขึ้น " คุวย บัญญาและความรัก นิทานชาวเมืองเหนือ. สยามสมาคมและสำนักพิมพ์สมาคมสังคม- ศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519

² เหลือนิทาน 16 สำนวน เพราะ ม. 16 จบความในอนุภาคที่ 1 เท่านั้น

สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 2. 1 นางสิบสองพบนางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 2 นางสิบสองอยู่กับ นางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 3 นางสิบสองหนีนางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 4 นางยักษ์ทามนางสิบสอง
<p>มีอยู่ 4 สำนวน คือ</p> <p>ม. 1</p> <p>ม. 2</p> <p>ม. 9</p> <p>ม. 17</p>	<p>ทั้ง 4 สำนวนเล่าคล้ายกันว่า นางสิบสองมาพบนางยักษ์ ซึ่งใจดีและนึกเอ็นดูอยากได้ ไว้เป็นลูก เพราะนางไม่มีลูก จึงแปลงตัวเป็นมนุษย์เข้าไปหา และไต่ถาม</p> <p>ม. 17 เล่าเพิ่มเติมว่า นางยักษ์ชื่อ " สานตา " เป็นแม่หม้ายตัวตาย</p>	<p>ทั้ง 4 สำนวนเล่าไว้คล้าย กันว่า</p> <p>นางยักษ์ชวนนางสิบสอง ไปอยู่ควยเป็นลูกของนาง เพราะนางไม่มีลูก</p> <p>มีบางสำนวนที่มี รายละเอียดต่างไปบ้าง คือ ล. 1 เล่าว่า</p> <p>นางยักษ์ทามนางสิบสอง ไปอยู่ควยในเมืองแล้วสั่งให้ บริวารแปลงร่างเป็นมนุษย์ และกำชับไม่ให้บอกนางสิบสอง รู้ว่านางเป็นยักษ์</p>	<p><u>สำนวนที่คล้ายกัน</u></p> <p>มีอยู่ 3 สำนวน คือ ม. 1 ม. 2 และ ม. 9 เล่าว่า นางยักษ์ไม่ยอมออกป่านางสิบสอง เที่ยวเดินไปพบโรงที่ปิดมิดชิด เมื่อเข้าไปก็พบคนถูกขังพากัน ร้องครวญครางอยู่ถามดูจึงรู้ว่า ถูกยักษ์จับมาขังไว้กิน</p> <p>นางสิบสองก็รู้ว่าแม่ที่เลี้ยง ตนเป็นยักษ์จึงหนีไป</p> <p>มีรายละเอียดต่างกัน บ้างคือ</p>	<p><u>สำนวนที่คล้ายกัน</u></p> <p>ม. 2, ม. 9 และ ม. 17 เล่าว่า เมื่อนางยักษ์รู้ว่า นางสิบสองหนีไปก็ออก ติดตามในทันที แต่นาง- สิบสองได้ผู้ช่วยเหลือ ไว้ได้</p> <p>รายละเอียดต่างกัน บ้าง คือ</p> <p>ม. 2 ผู้ช่วยเหลือคือ มา ควาย และ ช้าง นางสิบสองได้ขอรองให้</p>

สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 2.1 นางสิบสองพบนางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 2 นางสิบสองอยู่กับ นางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 3 นางสิบสองหนี นางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 4 นางยักษ์ตามนางสิบสอง
	<p>และเพิ่มเรื่องนางสิบสอง ตอนหลงป่า นางสิบสอง ไปจับปลา มา เอาไม้แทง ตาปลาหมกแล้วบั้งกิน แต่ นางเกาน้องคนสุกห้องแห่ง ตาปลาเพียงข้างเดียว</p>	<p>ม. 9 นางยักษ์สนทราพา นางสิบสองไปอยู่กับลูกสาว ของนางที่เมืองยักษ์ให้ดูแล ลูกของนาง</p>	<p>ม. 1 เพิ่มว่านางสิบสองหนี โดยออกอุบายบอกนางยักษ์ว่า จะไปป่า นางยักษ์ให้ไป นางสิบสองก็หนีไปเลย ม. 9 เล่าว่า นางคนที่เป็นผู้ ไปพบคนถูกขังจึงชวนกันหนีออกจาก เมืองก่อนที่นางสนทรากลับ <u>สำนวนที่ต่างไป</u> คือ ม. 17 ไม่มีเรื่องนางสิบสอง ไปพบคนถูกขัง แต่นางสิบสองเมื่อ โตขึ้นก็คิดหนีไปเพราะเหตุใดไม่ ได้บอกไว้</p>	<p>ช่วยกำบังและได้ช่วยจับได้ นางยักษ์ไปถึง 3 ครั้ง ตาม ลำดับ ม. 9 ผู้ช่วย คือ เทวดา ประจำชั้นไตรช่วยกำบังไม่ให้ นางสิบสองเห็นนางยักษ์และ ไม่ให้นางยักษ์เห็นนางสิบสอง ม. 17 ว่าเพิ่มเรื่อง นางยักษ์ไปเมืองซีกชิน เมือง กำพูช ไปเอานางเมรี มาเลี้ยง</p>

สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 2. 1 นางสิบสองพบนางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 2 นางสิบสองอยู่กับ นางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 3 นางสิบสองหนีนางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 4 นางยักษ์ตามนางสิบสอง
				<p>แล้วส่งนางสนมดูแลไว้ตัวนาง จึงตามไปแก้แค้นนางสิบสอง ผู้ช่วยนางสิบสอง คือ ทันรัง นางสิบสองได้ไปซ่อนใน โพรงทันรัง เมื่อนางยักษ์มาตาม หากับทันรัง ทันรังก็บอกว่าไม่ เห็น พวกยักษ์ก็กลับไป สำนวนที่ต่างไป คือ ม. 1 เล่าว่า นางยักษ์ไม่ได้ติดตาม นางสิบสองไปในทันทีที่รู้ว่าหนี ไป แต่ตามไปเมื่อรู้ว่านาง- สิบสองได้เป็นมเหสีของพระ- ราชาแล้ว</p>

ส่วนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 2. 1 นางสิบสองพบนางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 2 นางสิบสองอยู่กับ นางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 3 นางสิบสองหนีนางยักษ์	อนุภาคที่ 2. 4 นางยักษ์ตามนางสิบสอง
มีส่วนเดียว คือ ม. 4 ขาดอนุภาค ที่ 2. 2	นางสิบสองเคินหลงมา ในป่ามาพบนางยักษ์ สันทมารเข้า นางยักษ์ พอเห็นผู้หญิงก็ไล่จับกิน		นางสิบสองเห็นยักษ์ไล่จับกิน ก็หนี	นางสิบสองได้ไปพบ กอไผ่ก็ขอให้ช่วย กอไผ่ก็ แยกออกล้อมไว้ ให้ที่ซ่อน แกนาง

เปรียบเทียบ อนุภาคที่ 3 นางสิบสองโคเป็นมเหสีของพระราชา

มีนิทานเสียง 7 ส่วน ใน 16 ส่วนที่มีอนุภาคที่ 3 นี้ ได้แก่ ม. 1, ม. 2, ม. 3, ม. 8, ม. 9, ม. 10 และ ม. 17

ทั้ง 7 ส่วนนี้มีอนุภาคย่อยครบ แต่รายละเอียดต่างกันไปบ้าง ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<p>จำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 3. 1 นางสิบสองพบพระราชา</p>	<p>อนุภาคที่ 3.2 นางสิบสองได้รับแต่งตั้งเป็นมเหสี</p>
<p>ทั้ง 7 ส่วน ได้แก่ ม. 1 - ม. 3 ม. 8 - ม. 10 และ ม. 17</p>	<p><u>จำนวนที่มีใจความคล้ายกัน</u></p> <p>1. ม. 2 และ ม. 10 เล่าถึงวิธีที่นางสิบสองพบพระราชาไว้ตรงกันว่า นางสิบสองเข้าไปในเมืองจึงได้พบพระราชาหรือ เจ้าเมืองและเป็นที่พอพระทัย</p> <p>2. ม. 3 และ ม. 8 เล่าถึงวิธีพบพระราชาคล้ายกันว่า พระราชาเสด็จประพาสป่าแล้วไปพบ นางสิบสองเข้าก็พอพระทัย</p> <p>3. ม. 9 และ ม. 17 เล่าถึงวิธีพบซึ่งต่างไปและมีรายละเอียด มากกว่าส่วนอื่น ๆ</p>	<p>ทั้ง 7 ส่วนเล่าตรงกันว่า พระราชาได้แต่งตั้งนางสิบสองเป็นมเหสีทั้ง 12 คน</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 3. 1 นางสิบสองพบพระราช</p>	<p>อนุภาคที่ 3. 2 นางสิบสองได้รับแต่งตั้งเป็นมเหสี</p>
	<p>นางสิบสองไปอาศัยอยู่วริเวณสระน้ำ มีคนของ พระรามาตย์นำพบเข้าจึงไปทูลพระราช ทั้ง 2 สำนวนนี้มีรายละเอียดต่างกันอีก เล็กน้อย คือ</p> <p>ม. 9 เล่าว่า นางสิบสองไปนั่งอยู่บนต้นไม้แถวศาลาหน้าเมือง ขาวของพระรถขอเสนเจ้าเมืองไปเห็นเงาของ นางสิบสองในน้ำจึงไปบอกเจ้าเมือง เจ้าเมืองให้ แต่งวอมารับนางไปในเมือง</p> <p>ม. 17 เล่าว่า นางลงไปอาบน้ำในสระน้ำ พระยาเมืองซีกชิน ใช้คนมาตักน้ำเห็นนางสวยงามจึงไปทูลให้พระยา ทรงทราบ พระยาใช้อำมาตย์มารับนางเข้าไปในเมือง</p>	

<p>สำนวนที่มี อนุภาคข้อยกรบ</p>	<p>อนุภาคที่ 3. 1 นางสิบสองพบพระราชา</p>	<p>อนุภาคที่ 3. 2 นางสิบสองไ้รับแต่งตั้งเป็นมเหสี</p>
	<p><u>สำนวนที่ใจความต่างไป</u></p> <p>ม. 1 เล่าไว้อย่างรวบรัดไม่มีรายละเอียด คือ เล่าว่า</p> <p>นางสิบสองไ้ไปพบพระเจ้าแผ่นดินที่ยังไม่มี มเหสี เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเห็นนางก็พอพระทัย แต่ไม่มีรายละเอียดถึงวิธีพบว่าพบไ้ได้อย่างไร ที่ไหน</p>	

เปรียบเทียบ อนุภาคที่ 4 นางสิบสองประสพเคราะห์กรรมเพราะนางยักษ์

มีอยู่ถึง 13 ส่วนวน ใน 16 ส่วนวนที่มีอนุภาคนี้ อีก 3 ส่วนวนที่ไม่มีอนุภาคนี้ คือ ม. 13 - ม. 15 ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านของภาคเหนือ จากคำบลศรีศิริมาศ จังหวัดสุโขทัย

ใน 13 ส่วนวน มี 6 ส่วนวนที่มีอนุภาคย่อยครบ ได้แก่ ม. 1, ม. 2, ม. 3, ม. 9, ม. 10 และ ม. 17 คงจะเปรียบเทียบในตารางต่อไป

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 4. 1 นางยักษ์ตามนางสิบสอง โดยแปลงเป็นสาวสวย	อนุภาคที่ 4.2 นางยักษ์ได้เป็นมเหสี ของพระราชา	อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ทำอุบายครึกตา นางสิบสอง	อนุภาคที่ 4. 4 นางสิบสองอคอยมาก จนกินลูกของตัวเอง
มีอยู่ 6 ส่วน ไคแก่ ม. 1 - ม. 3 ม. 9, ม. 10 และ ม. 17	<p><u>ส่วนที่มีใจความตรงกัน</u></p> <p>1. ม. 1, ม. 9 และ ม. 17 เล่าถึงวิธีการ ของนางยักษ์ที่หาทางเข้าพบ พระราชาด้วยกันว่า นางยักษ์แปลงเป็น หญิงสาวสวยไปนั่งอยู่ริมสระน้ำ สาวใช้ของพระราชามาตักน้ำ เห็นเข้าจึงไปทูลพระราชา</p> <p>2. ม. 2 และ ม. 10 เอาไว้ด้วยกันว่านางยักษ์ สืบรู้ว่านางสิบสองอยู่ที่เมืองนี้ ก็แปลงตัว</p>	<p>ทั้ง 6 ส่วนคล้ายกัน คือ พระราชาให้นางยักษ์ แปลงเป็นมเหสีอีกองค์หนึ่ง มีที่แปลก คือ ม. 3 เล่าว่านางยักษ์ ไม่ได้ตามนางสิบสองมาแต่ นางสิบสองเป็นมเหสีของ พระราชาอยู่ก่อน นางยักษ์ มีใจริษยาในฐานะเมียหลวง เมียน้อย</p>	<p><u>ส่วนที่มีใจความตรงกัน</u> มีอยู่ 5 ส่วนไคแก่ ม. 2, ม. 3, ม. 9 ม. 10 และ ม. 17 พอนางยักษ์ได้ขึ้นเป็น เมียเจ้าเมืองอีกคนหนึ่งได้ทำ อุบายให้ครึกตานางสิบสองเสีย และให้เอาไปซึ่งไว้ให้อคอาหาร แต่ละส่วนมีรายละเอียด ต่างๆ กันไปบ้างเล็กน้อย คือ ม. 2 เล่าสั้น ๆ ราวรำลึก ว่า</p>	<p>ทั้ง 6 ส่วนคล้ายกัน มาก คือ นางสิบสองซึ่งตามอค ไม่มีอาหารกินเพราะถูก ซึ่งควยความอคอยมากเมื่อ คลอคลอกออกมาจึงฉีกเนื้อ ลูกของตนแบ่งกันกิน แต่ นางเกานองคนสุดท้ายของ แอมเลี้ยงลูกของตนไว้ โดยเอาเนื้อส่วนแบ่งที่ ตนเก็บซ่อนไว้ให้พี่ ๆ ของตนแทน</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 4. 1 นางยักษ์ตามนางสิบสอง โดยแปลงเป็นสาวสวย</p>	<p>อนุภาคที่ 4. 2 นางยักษ์โคเป็นมเหสี ของพระราชา</p>	<p>อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ทำอุบายควักตา นางสิบสอง</p>	<p>อนุภาคที่ 4. 4 นางสิบสองออกอยากมาก จนกินลูกของตัวเอง</p>
	<p>เป็นหญิงสาวสวยเข้ามาอยู่ใน เมืองเป็นเมียเจ้าเมืองอีกคน หนึ่ง ทั้ง 2 สำนวนนี้ผู้เล่าไม่ ได้ออกรายละเอียดถึงวิธีการ เล่าอย่างรวบรัด สำนวนที่ต่างไป</p> <p>ม. 3 เล่าแปลกกว่า สำนวนอื่น คือ พระราชาออกประพาสป่า และพบนางยักษ์ซึ่งแปลงร่าง เป็นหญิงสาวสวย</p>		<p>นางยักษ์จัดการให้ควักตา นางสิบสองจนบอคนหมดแต่ไม่มี รายละเอียดถึงวิธีการ ม. 3 มีเพิ่มรายละเอียดว่า นางยักษ์ซึ่งเป็นมเหสีใหม่มีใจริษยา จึงได้ทำเสน่ห์ให้ท้าวรณดิษฐ์หลง แล้วทูลยุยงให้ควักตานางสิบสอง โดยให้ควักตาที่ทั้ง 11 คนทั้ง 2 ข้าง แต่ควักตานางสำเภาคณสุกทอง เพียงข้างเดียว ม. 9 คล้าย ม. 3 มากและ เพิ่มว่า นางยักษ์ทำอุบายจับใน ทอง อยากได้ตานางสิบสอง</p>	

สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 4. 1 นางยักษ์ตามนางสิบสอง โดยแปลงเป็นสาวสวย	อนุภาคที่ 4. 2 นางยักษ์ได้เป็นมเหสี ของพระราชา	อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ทำอุบายควักตา นางสิบสอง	อนุภาคที่ 4. 4 นางสิบสองอคอยามาก จนกินลูกของตัวเอง
			<p>พระรตสิหิรัญย์ยอมให้ควักตา นางสิบสอง แล้วนางก็ฝากตา กับพระพายไปให้นางเมรี ลูกสาวเก็บไว้</p> <p>ม. 10 เล่าว่านางยักษ์ เป่ามนตร์ให้ท้าวพรหมทัต หลงใหลแล้วนางก็ให้เอา นางสิบสองไปซึ่งเสียให้อคอาหาร พอนางสิบสองคลอดลูกก็ถูกควัก ลูกตาหมด</p> <p>สำนวนนี้ไม่ได้เล่าราย ละเอียดตอนควักตา</p>	

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 4. 1 นางยักษ์ตามนางสิบสอง โดยแปลงเป็นสาวสวย</p>	<p>อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ได้เป็นมเหสี ของพระราชา</p>	<p>อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ทำอุบายครักตา นางสิบสอง</p>	<p>อนุภาคที่ 4. 4 นางสิบสองออกอยากมาก จนกินลูกของตัวเอง</p>
			<p>ล. 17 คล้าย ม. 10 คือ เลาวา นางยักษ์ใช้เวทมนตร์ทำให้ พระราชาอุ้มหลงและให้เอนางสิบสอง ไปซึ่งไว้มีฉะนั้นนางจะตายนางจะหนีไป ต่อมาจึงทำอุบายอยากกินนิยน์ตา นางสิบสอง โดยใช้อำนาจไปครักตา หมดทุกคนยกเว้นนางเภาครักตาเพียง ข้างเดียว</p>	

สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 4. 1 นางยักษ์คานางลิบสอง โดยแปลงเป็นสาวสวย	อนุภาคที่ 4. 2 นางยักษ์ไค้เป็นมเหสี ของพระราชา	อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ทำอุบายควักตา นางลิบสอง	อนุภาคที่ 4. 4 นางลิบสองอคอยามาก จนกินลูกของตัวเอง
			<p><u>สำนวนที่มีใจความต่างไป</u></p> <p>คือ ม. 1</p> <p>เพิ่มเรื่องนางลิบสองเข้าไปต่อว่า พระเจ้าแผ่นดินเรื่องทรงมีมเหสีใหม่ จึงกริ้วมีรับสั่งให้เอาไปประหารเสีย แต่เพราะนางทรงครรภ์จึงให้เอาไป ชังคุกไว้</p> <p>ไม่ได้เล่าว่ามีการควักตาแต่ เล่าว่านางลิบสองลำบากหลายที นัยนตาก็ไม่มีโดยไม่ได้เล่าสาเหตุ ไว้</p>	

ส่วนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 4. 1 นางยักษ์ตามนางสิบสอง โดยแปลงเป็นสาวสวย	อนุภาคที่ 4. 2 นางยักษ์ได้เป็นมเหสี ของพระราชา	อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ทำอุบายควักตา นางสิบสอง	อนุภาคที่ 4. 4 นางสิบสองออกอยากมาก จนกินลูกของตัวเอง
<p>มี 7 ส่วนวน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ</p> <p>1. ไม่มี อนุภาคที่ 4. 1 ใดแก่</p> <p>ม. 4</p> <p>ม. 8</p> <p>ม. 11</p>	<p>_____</p>	<p>ทั้ง 3 ส่วนวนนี้เล่าตรง กันว่า นางยักษ์แปลงเป็น มเหสีของพระราชาอยู่ก่อน ก่อนแล้ว จึงเกิดอิจฉาริษยา นางสิบสองทำนองเมียน้อย เมียนหลวง</p>	<p>นางยักษ์หาทางควักตา นางสิบสองเสียด้วยความริษยา ทั้ง 3 ส่วนวนมีรายละเอียด ต่างกันไปบ้าง คือ</p> <p>ม. 4 ไม่มีรายละเอียดที่ว่า ถูกควักลูกตากันไปหมดแต่นางตะเภ แม่พระรดโคขูลูกตาไว้ข้างหนึ่ง</p> <p>ม. 8 เล่าว่านางยักษ์สนทรา ซึ่งเป็นเมียพระรดโคให้เสนาไป ควักลูกตานางสิบสองเสียทั้งสองข้าง</p>	<p>ทั้ง 3 ส่วนวนเล่าตรงกันว่า นางสิบสองคลอคลุกมา ก็ท้องเอาลูกฆ่าและฉีกเนื้อแบ่ง กินกินเพราะความอยากแต่ น้องคนสุดท้ายนั้นไม่กินเก็บเอา ส่วนแบ่งไว้จนนางคลอคลุกมา ก็เอาเนื้อที่ซ่อนไว้แจกให้ที่ ๆ แทนและแอบเลี้ยงลูกไว้จนโต</p>

สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 4. 1 นางยักษ์ตามนางสิบสอง โดยแปลงเป็นสาวสวย	อนุภาคที่ 4. 2 นางยักษ์ไค้เป็นมเหสี ของพระราชา	อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ทำอุบายควักตา นางสิบสอง	อนุภาค ที่ 4. 4 นางสิบสองออกอยากมาก จนกินลูกของตัวเอง
2. ม. 2 ไม่มีอนุภาค ที่ 4. 4 เรื่องกินลูก ของตัวเอง	นางยักษ์ปลอมเป็นหญิง สาวสวยมาอยู่ที่บนน้ำ คนที่มาตักน้ำเห็นชอบใจ จึงไปบอกเจ้าเมือง	เจ้าเมืองไปรับนาง มาเป็นเมีย	<p>แต่นองคนสุดทองให้ควักตา ข้างเดียวแล้วปล่อยให้หอค</p> <p>ม. 11 เล่าว่านางยักษ์ ที่เป็นเมียนั้นเกลียดนางสิบสอง ตกกลางคืนจึงแอบไปควักลูกตาหอค คนที่ทั้ง 11 คนควักทั้ง 2 ข้างส่วน คนนองสุดทองควักข้างเดียวแล้วให้ ตัวโลนางไป นางก็ไปอยู่ในถ้ำ ทอมนางทำเป็นป่วยและ อยากกินนัยน์ตาของนางสิบสอง ยุแวนนางคนสุดทองที่ถูกกินตาเพียง ข้างเดียว แล้วก็เอานางไปไว้ในถ้ำ อยู่ที่นั่นเลี้ยงและกินโก ลูกนางคน สุดทองชื่อพุททเสณกะ ทอมนางยักษ์ ก็เอาตานางสิบสองไปไว้ที่เมืองยักษ์</p>	

ส่วนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 4. 1 นางยักษ์ตามนางสิบสอง โดยแปลงเป็นสาวสวย	อนุภาคที่ 4. 2 นางยักษ์ไค้เป็นมเหสี ของพระราชา	อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ทำอุบายควักตา นางสิบสอง	อนุภาคที่ 4. 4 นางสิบสองออกอยากมาก จนกินลูกของตัวเอง
3. ม. 5 ไม่มี 4. 1 และ 4. 2			เริ่มเล่าเรื่องในอนุภาคนี้ว่า นางยักษ์เอานางสิบสอง ไปขังไว้ที่หมอนนาง ไม่ได้เล่าถึงตอนควักตา นางสิบสอง	หลังจากนั้นที่สาวใหญ่คลอดลูกออกมา ก็จับฉีกเนื้อแบ่งกันกินเพราะไม่มีอะไร จะกิน คนที่ 2 คลอดลูกออกมาก็ทำ เช่นนั้นอีก จนถึงวันรุ่งอรุณคนสุดท้าย ไม่ได้กินเนื้อที่เป็นส่วนแบ่งใดเก็บ เอาไว้ เมื่อนางคลอดลูกก็เอาไป ซ่อนไว้และเอาเนื้อเกาที่เก็บไว้ ให้ที่ ๆ แทน
4. ม. 7 ไม่มี 4. 1 และ 4. 4		เริ่มเรื่องว่านางสิบสอง เป็นเมียน้อยของพ่อพระรถ มีนางยักษ์เป็นเมียหลวง นางยักษ์ใจเล่ห์เหลี่ยม จนพ่อพระรถหลง	เล่าสั้น ๆ ว่า นางยักษ์อิจฉา ควักลูกตานางสิบสองไป	

สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 4. 1 นางยักษ์ตามนางสิบสอง โดยแปลงเป็นสาวสวย	อนุภาคที่ 4. 2 นางยักษ์ไค้เป็นมเหสี ของพระราชา	อนุภาคที่ 4. 3 นางยักษ์ทำอุบายครึกตา นางสิบสอง	อนุภาคที่ 4. 4 นางสิบสองอคอยามาก จนกินลูกของตัวเอง
4. ม. 6 ไม่มีอนุภาค ที่ 4. 1, 4. 2 และ 4. 4	_____	_____	<p>เงาเรื่องสั้น ๆ ว่านางเภาคนสุดท้าย ตั้งครรภขึ้นมาก็ถูกครึกตาไปข้างหนึ่ง เหลืออีกข้างหนึ่งเมื่อคลอดลูกมา คือ พระรต ก็มีตาข้างหนึ่งอยู่จึงเลี้ยง พระรตไค้</p> <p>และเล่าเพิ่มเติมว่า ตานางสิบสองเก็บเอาไปทำให้เหาะเหิน เดินอากาศได้ ไปทำยาเสน่ห์ได้ แต่ไม่ไค้เล่าชัดเจนว่าใครเป็น คนครึกหรือครึกอย่างไร</p>	_____

เปรียบเทียบ อนุภาคที่ 5 - พระรถแสดงความสามารถให้ปรากฏ

มีอยู่ 11 ส่วนวนที่มีอนุภาคนี้ ส่วนที่ไม่มีอนุภาคนี้ คือ ม. 3, ม. 12 - ม. 15
ทั้ง 5 ส่วนวน ไม่มีตอนที่พระรถแสดงความสามารถให้ปรากฏอันเป็นเหตุให้รู้ว่าพระรถ
เป็นโอรสของพระราชาที่เกิดจากนางสิบสอง นางยักษิณจึงคิดกำจัด แต่ทั้ง 5 ส่วนวนเล่าว่า
นางยักษิณรู้อยู่แล้วว่าพระรถเป็นลูกของนางสิบสอง

นิทานพื้นบ้านอีก 2 ส่วนวน คือ ม. 1 และ ม. 8 เกี่ยวกับอนุภาคนี้อย่าง
รวบรัดเพียงสั้น ๆ ว่า

ลูกของน้องคนสุดท้องที่แอบเลี้ยงไว้นั้นโตขึ้นเก่งกล้าสามารถ นางยักษิณนั้นรู้อยู่แล้ว
ว่าเป็นใคร พอเห็นโตขึ้นมีปัญญาจึงเพ่งคิดกำจัด แต่ไม่มีรายละเอียกว่า ที่ว่ามีปัญญาเก่งกล้า
นั้น คือ อย่างไร

ดังนั้นจึงเหลือนิทานพื้นบ้านเพียง 9 ส่วนวนที่มีอนุภาคนี้และเล่าอย่างละเอียด
ได้แก่ ม. 2, ม. 4, ม. 5, ม. 6, ม. 7, ม. 9, ม. 10, ม. 11 และ ม. 17

ใน 9 ส่วนวนนี้มีเพียง 2 ส่วนวน คือ ม. 5 และ ม. 11 ที่มีอนุภาคย่อย
ครบทั้งมีรายละเอียดดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 5. 1 พระรตแสดงความสามารถในการพนันเลี้ยงแม่ป่า</p>	<p>อนุภาคที่ 5. 2 พระรตแสดงความสามารถให้ปรากฏต่อพระบิดา</p>
<p>ม. 5 และ ม. 11</p>	<p>ม. 5 เล่าสั้น ๆ ว่า พระรตเที่ยวพนันมาเลี้ยงแม่ แต่ไม่มีรายละเอียดยก และไม่ใคร่ระบุว่าพนันอะไร</p> <p>ม. 11 เล่าว่า ลูกของนางสิบสองพอใคร่รู้ความก็ออกไปเล่น กับเด็กเลี้ยงควายเลี้ยงวัว ไปเล่นอะไรก็เก่งไม่มี ใครสู้ได้ บางครั้งก็พนันเอาข้าวห่อ บางทีก็ได้มา เพราะเขาสงสาร ก็เอาข้าวนั้นไปเลี้ยงแม่</p>	<p>ม. 5 เล่าว่า เมืองร้อยเอ็ดมาทำพินดีโก้เอาบ้านเมือง พ่อพระรตให้หาคคนมาตีโก้ มีคนไปบอกว่าพระรตมีความ สามารถ จึงให้ไปตามมา พระรตก็อาสาเอาโก้ไปตี พระวิษณุกรรมแปลงมาเป็นโก้มาช่วยปรากฏว่า ชนะ พระรตไม่ขอรับรางวัลอื่นนอกจากขอข้าว 12 ห่อ เท่านั้น</p> <p>ม. 11 เล่าว่า นางขี้กมียอกให้เจ้าเมืองเรียกพระรตมาเพื่อ หาทางเอาโทษโดยสั่งให้ทำงานที่ท่ายาก ได้แก่ 1. ดางไรที่คอย 3 ฐกให้เสร็จภายในวันเดียว</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 5. 1 พระรถแสดงความสามารถในการพนันเลี้ยงแม่ป่า</p>	<p>อนุภาคที่ 5. 2 พระรถแสดงความสามารถให้ปรากฏต่อพระบิดา</p>
	<p>ต่อมาพระอินทร์มาสอนคาถา จากนั้นเขาก็ชนะใครหมดทุกคน จนได้ขึ้นไปถึงเจ้าเมืองและนางยักษ์</p> <p>เมื่อนางยักษ์รู้ว่าลูกของนางสิบสองยังมีชีวิตอยู่อีกคนหนึ่งจึงหาทางฆ่า</p>	<p>2. ให้เอาข้าว 500 เกลียนไปหว่านให้เสร็จในวันเดียว ทำเสร็จได้เพราะพระอินทร์ช่วย</p> <p>3. เก็บงา 500 ต่าง ใส่ที่เก็บให้เรียบร้อยในวันเดียว พระอินทร์ปลอมเป็นมคมาช่วย</p>

<p>จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 5. 1 พระรถแสดงความสามารถในการพนันเลี้ยงแม่ป่า</p>	<p>อนุภาคที่ 5. 2 พระรถแสดงความสามารถให้ปรากฏต่อพระบิดา</p>
<p>มี 8 ส่วน ไค้แก ม. 2 ม. 4 ม. 6 ม. 7 ม. 9 ม. 10 ม. 17</p>	<p><u>ส่วนที่ใจความตรงกัน</u> มีอยู่ 5 ส่วนไค้แก ม. 4, ม. 6, ม. 7, ม. 10 และ ม. 17 ทั้ง 5 ส่วนนี้เล่าตรงกันว่า พระรถไค้พนันตีไก่เลี้ยงแม่และป่า โดยมีเทวดา เป็นผู้ช่วยเนรมิตไก่ให้ ถ้าชนะขอเพียงข้าวน้ำ 12 ห่อ มี ม. 17 ที่เพิ่มว่า ไค้ที่นั้นพระอินทร์เป็นผู้เนรมิตให้โดยแปลงเป็น เหยี่ยวเจียวไค้มาให้ <u>ส่วนที่ต่างไป</u> 1. ม. 9 แต่เพิ่มว่าพระรถไค้แสดงความ สามารถในการพนันเลี้ยงแม่และป่า 2 อย่าง คือ</p>	<hr/>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 5. 1 พระรตแสดงความสามารถในการพนันเลี้ยงแม่ป่า</p>	<p>อนุภาคที่ 5. 2 พระรตแสดงความสามารถให้ปรากฏต่อพระบิดา</p>
	<p>1. พนันชนไก่ มีเทวดาเนรมิตไก่ให้</p> <p>2. พนันกับนายโคบาล บอกว่าเป็น " เกม หน่วยหนึ่ง " เทวดาเนรมิตเป็นม้า ชนะเรื่อย ๆ จนไม่มีใครเล่นด้วย เมื่อไปเล่น กับนายโคบาล โคบาลไปดึงนางยักษ์สุนทรธา</p> <p>2. ม. 2 เล่าต่างไปมากกว่า เล่นโยนเบี้ยโยนหลุม ถ้าแพยอมให้เขาเซกหัว ถ้าชนะขอข้าวห่อไปเลี้ยงสมและป่า ปรากฏว่าชนะ ความนี้ลือจนรู้ไปถึงเจ้าเมือง เจ้าเมืองให้เรียกตัว มาดู และถามจึงรู้ว่า เป็นลูกนางสิบสอง</p>	

เปรียบเทียบ อนุภาคที่ 6 นางยักษ์ทำอุบายกำจัดพระรถ

ทั้ง 16 ส่วนวนมืออนุภาคนี้ และมีอยู่ถึง 12 ใน 16 ส่วนวนที่มีอนุภาคย่อยครบ ได้แก่ ม. 1 , ม. 2 , ม. 4 , ม. 5 , ม. 8 - ม. 11, ม. 13 - ม. 15 และ ม. 17

อีก 4 ส่วนวน คือ ม. 3, ม. 6, ม. 7 และ ม. 12 ที่มีอนุภาคย่อยไม่ครบ

มีรายละเอียดดังจะแสดงในตารางการเปรียบเทียบต่อไปนี้

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 6. 1 นางยักษ์ทำเป็นป่วยไข้ให้ พระรถไปเอาของที่ต้องการ	อนุภาคที่ 6. 2 นางยักษ์ใช้พระรถถือสาร ไปยังเมืองลูกสาวของตน	อนุภาคที่ 6. 3 ระหว่างทางมีผู้ช่วย. แปลงสารให้	อนุภาคที่ 6. 4 พระรถได้รับการต้อนรับ และอภิเษกกับนางเมรี
<p>มี 12 สำนวน ได้แก่</p> <p>ม. 1</p> <p>ม. 2</p> <p>ม. 4</p> <p>ม. 5</p> <p>ม. 8-ม. 11</p> <p>ม. 13-ม. 15</p> <p>ม. 17</p>	<p>ทุกสำนวนเล่าคล้ายกันว่า นางยักษ์ทำอุบายว่าป่วย และใช้พระรถไปเอายา มีรายละเอียดต่างกัน ดังนี้</p> <p>ก. มีอยู่ 4 สำนวน ได้แก่ ม. 2, ม. 5, ม. 11 และ ม. 17 ไม่ได้ระบุว่าป่วยเป็นอะไร เล่าสั้นๆว่านางยักษ์ทำที่ เป็นเจ็บ</p> <p>ข. มีอยู่ 2 สำนวน ได้แก่ ม. 8 และ ม. 9</p>	<p>ทั้ง 12 สำนวนบอกว่า นางยักษ์ได้เขียนสารลับ ผูกคอตมาไปให้พระรถเอา ไปให้ลูกสาวของนางใจความ ในสารนั้น คือให้กินคนที่ถือสาร นี้เสียทันที ถึงเข้าให้กินเข้า ถึงคำให้กินคำ</p> <p>มีอยู่ 5 สำนวนที่เพิ่ม เรื่องรายละเอียดอีกได้แก่ ม. 4, ม. 5, ม. 9, ม. 13 และ ม. 17 เพิ่มเรื่องพระรถ โคมาคู่ใจมีรายละเอียดดังนี้</p>	<p>ทั้ง 12 สำนวนเล่าว่า ระหว่างทางโคมีผู้ช่วยเหลือ ไว้ได้ คือ</p> <p>พระรถโคไปนอนหลับอยู่ กลางป่า มีผู้มาพบและช่วย เปลี่ยนข้อความในสารนั้นเสีย ใหม่ว่า ส่งผู้ถือสารนี้มาเป็นคู่ ของนางเมรีให้แต่งงานทันที ถึงเข้าให้รับเข้าถึงคำให้รับคำ ต่างกันที่ผู้ช่วย คือ 10 สำนวน ว่าเป็น ฉานี ยกเว้น ม. 14 และ ม. 15 ระบุต่างไปว่า เป็นพระอินทร์</p>	<p>ทั้ง 12 สำนวนเล่าคล้าย กันว่า</p> <p>เมื่อพระรถเดินทางไป ถึงเมืองนางเมรีโคถึงสาร ไปให้พวกยักษ์ เมื่อพวกยักษ์ อ่านข้อความในสารแล้วก็ ได้จัดการไปบอกนางเมรี จัดการต้อนรับพระรถและ อภิเษกพระรถกับนางเมรี</p>

ส่วนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 6. 1 นางยักษ์ทำเป็นป่วยไข้ให้ พระรถไปเอาของที่ต้องการ	อนุภาคที่ 6. 2 นางยักษ์ไขพระรถถือสาร ไปยังเมืองลูกสาวของตน	อนุภาคที่ 6. 3 ระหว่างทางมีผู้ช่วย แปลงสารให้	อนุภาคที่ 6. 4 พระรถได้รับการต้อนรับ และอภิเษกกับนางเมรี
	<p>บอกว่านางยักษ์ทำอุบาย เป็นป่วยเป็นไข้รักษาไม่ หาย</p> <p>ค. อีก 2 ส่วนคือ ม. 4 และ ม. 10 เล่านางยักษ์บอกว่า แพทอง</p> <p>ง. ที่เหลืออีก 3 ส่วนจากตำล- ศรีศิริมาศทั้งสิ้น คือ ม. 13, ม. 14 และ ม. 15 เล่าคล้ายกันว่า</p>	<p>1. มีอยู่ 4 ส่วนที่ เล่าไว้คล้ายกันมาก คือ ม. 4, ม. 5, ม. 13 และ ม. 17 เล่าว่า ได้ มาจากเทวดา ม. 5 และ ม. 17 ระบุว่าพระอินทร์ เป็นผู้ให้มา</p> <p>มีรายละเอียดดังนี้ ม. 4 ว่า เทวดาปลอม เป็นม้าสีมุกฏเรื่องมาหากิน อยู่ข้าง ๆ รั้ว พระรถ. บอกว่าจะเอามาตัวนี้</p>		

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 6. 1 นางยักษ์ทำเป็นป่วยไข้ให้ พระรถไปเอาของที่ท้องการ</p>	<p>อนุภาคที่ 6. 2 นางยักษ์ไขพระรถถือสาร ไปยังเมืองลูกสาวของตน</p>	<p>อนุภาคที่ 6. 3 ระหว่างทางมีผู้ช่วย แปลงสารให้</p>	<p>อนุภาคที่ 6. 4 พระรถได้รับการต้อนรับ และอภิเษกกับนางเมรี</p>
	<p>นางยักษ์แกล้งทำเป็น กระตุกหักโดยเอา ข้าวเกรียบซุกไว้ใต้ที่นอน เวลาพลิกจะไคมีเสียง กรอบแกรบเหมือนกระตุกหัก สมจริง</p> <p>เรื่องยาที่ให้ไปเอา 10 สำนวนนั้นใน 11 สำนวนระบุชื่อยาตรงกัน ไคแก่ มะม่วงรุหาว มะนาวรุโห แมบางสำนวนจะ เรียกชื่อเพี้ยนเป็น</p>	<p>ม. 5 พระอินทร์ให้พระ- วิษณุกรรมแปลงตัวเป็นม้า ตัวเมียมีลูกอ่อน พระรถ จับเอาลูกม้านั้นไปใช้เป็น พาหนะ</p> <p>ม. 13 เล่าสั้น ๆ ว่า พระรถไม่ถูกใจม้า สักตัวเดียว เทวดาเอามา มาให้ ใครจับไม่ได้ จน ต้องให้พระรถไปจับ</p> <p>ม. 17 พระรถเสนอขอมา</p>		

สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 6. 1 นางยักษ์ทำเป็นป่วยไข้ให้ พระรถไปเอาของที่กองการ	อนุภาคที่ 6. 2 นางยักษ์ไร้พระรถถือสาร ไปยังเมืองลูกสาวของตน	อนุภาคที่ 6. 3 ระหว่างทางมีผู้ช่วย แปลงสารให้	อนุภาคที่ 6. 4 พระรถได้รับการต้อนรับ และอภิเษกกับนางเมรี
	มะจั่งรู้ท้าวมะนาวรู้ให้, ลูกม่วงโมหาลูกนาวโมโห หรือ มะโม่รู้ท้าวมะนาวรู้ให้ ก็ยังรู้ว่าเป็นสิ่งเดียวกัน มีเพียงสำนวน ม. 2 สำนวน เดียวที่ไม่ได้ระบุชื่อยานั้น บอกว่าไข้ไปเอายาที่เมืองฟ้า เรื่องชื่อเมืองยักษ์มีอยู่ 2 สำนวน คือ ม. 10 และ ม. 17 ที่ระบุว่าชื่อเมือง ทานตะรุัน นอกนั้นไม่กล่าวถึง บอกแควเมืองนางเมรี	โดยระบุว่าให้หาม้ามฉีกาบ มาให้ ทองเป็นม้าที่มี สีกะเสียวอยู่ที่ตอนท้ายเมือง เป็นม้าพระอินทร์ให้จึงเอา พระอินทร์ก็เอาม้ามาให้ สำนวนที่ค้างไปคือ ม. 9 ที่เล่าสั้น ๆ ว่า พระรถเลือกได้มาถูกใจ ได้ แต่ไม่มีรายละเอียด		

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 6. 1 นางยักษ์ทำ เป็นป่วยไข้ให้ พระรถไปเอาของที่ท้องถน</p>	<p>อนุภาคที่ 6. 2 นางยักษ์ไขพระรถถือสาร ไปยังเมืองลูกสาวของตน</p>	<p>อนุภาคที่ 6. 3 ระหว่างทางมีผู้ชาย แปลงสารให้</p>	<p>อนุภาคที่ 6. 4 พระรถได้รับการต้อนรับ และอภิเษกกับนางเมรี</p>
	<p><u>สำนวนที่ใจความต่าง</u></p> <p>ม. 1 ไม่มีเรื่องนางยักษ์ทำ อุบายว่าป่วย บอกแต่ว่า นางยักษ์ไขพระรถไป เอาของที่ท้องถนต่างเมือง คือ มะม่วง รุทนามะนาว ฐู่โท ไม่ได้บอกว่าเอามาทำ อะไร</p>			

สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 6. 1 นางยักษ์ทำ เป็นป่วยไข้ให้ พระรถไปเอาของที่ทองการ	อนุภาคที่ 6. 2 นางยักษ์ใช้พระรถถือสาร ไปยังเมืองลูกสาวของตน	อนุภาคที่ 6. 3 ระหว่างทางมีผู้ช่วย แปลงสารให้	อนุภาคที่ 6. 4 พระรถได้รับการต้อนรับ และอภิเษกกับนางเมรี
<p>มีอยู่ 4 สำนวน ที่มีอนุภาคย่อย ไม่ครบ คือ ไม่มีอนุภาค ที่ 6.1 ไคแก่</p> <p>ม. 3 ม. 6 ม. 7 ม. 12</p>		<p>เริ่มเรื่องว่า นางยักษ์คิดกำจัด พระรถโดยไข้ให้ถือสาร ไปยังเมืองของตนที่มี ลูกสาวอยู่โดยคิดจะส่ง พระรถไปให้ลูกสาวกิน ใจความในสำนวนมีว่าส่ง ชายผู้ถือสารนี้มาให้กิน เป็นอาหาร "ถึงกลางวัน ให้กินกลางวัน ถึงกลางคืน ให้กินกลางคืน "</p> <p>ไม่ไค้มอกเหตุผลหรือ รายละเอียดความนางยักษ์ ใช้พระรถถือสารไปทำไม</p>	<p>ทั้ง 4 สำนวนเล่าคล้าย กันว่า ระหว่างเดินทางพระรถ ไค้แหวะพักหลับที่ศาลากลางป่า และพบผู้ช่วยเปลี่ยนข้อความ ในสำนวนเสียให้กลายเป็นว่า ส่งพระรถมาเป็นคู่มาถึงเมื่อไร ให้แต่งงานเมื่อนั้น" ถึงวันให้ รับวัน ถึงคืนให้รับคืน" มีรายละเอียดที่ต่างไป จากกันบ้าง คือ ม. 3, ม. 6 และ ม. 7 ว่าผู้ช่วยแปลงสำนวนคือ ฤาษี ม. 12 ว่าเป็นพระอินทร์</p>	<p>ทั้ง 3 สำนวนเล่าคล้าย กันว่า เมื่อพระรถเดินทาง ไปถึงไค้เอาสำนวนไป ถวายนางเมรี นางจึง ให้ต้อนรับและจัดการ อภิเษกกับพระรถและอยู่ ด้วยกันด้วยความสุข</p>

เปรียบเทียบ อนุภาคที่ 7 พระรถหลอกถามความลับต่าง ๆ จากนางเมรี
แล้วหนีไป

ทุกสำนวนมีอนุภาคนี้ มีเพียง 5 สำนวนเท่านั้นที่มีอนุภาคย่อยครบ ได้แก่
ม. 4, ม. 5, ม. 11, ม. 13 และ ม. 17

มีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง ดังแสดงในตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 7. 1 พระรถชวนเมรีไปชม อุทยาน	อนุภาคที่ 7. 2 พระรถมอม: หลานนางเมรี	อนุภาคที่ 7. 3 พระรถหลอกถามความลับ จากนางเมรี	อนุภาคที่ 7. 4 พระรถขโมยทองต่างๆ หนีไป
<p>มีอยู่ 5 ส่วน คือ</p> <p>ม. 4</p> <p>ม. 5</p> <p>ม. 11</p> <p>ม. 13</p> <p>ม. 17</p>	<p><u>กลุ่มที่มีใจความคล้ายกัน</u> ไคแก่ ม. 4, ม. 5 และ ม. 17</p> <p>ทั้ง 3 ส่วนนี้เริ่ม ควมขบถมาทศอย เทือนพระรถไม่โทหลง นางเมรีจนล้มแม่ป่าและ สอนกลอุบายให้ แล้วเล่าเรื่อง พระรถทำอุบายชวน นางเมรีไปชมอุทยาน ส่วน ม. 11, ม. 13 และ ม. 17 ที่เริ่มใจ ความตอนนีตรงกันควย แต่ละส่วนมีราย ละเอียดต่างกันไปบางคือ</p>	<p><u>กลุ่มที่มีใจความคล้ายกัน</u> ไคแก่ ม. 4, ม. 13 เล่าว่า</p> <p>หลังจากกลับจากชม อุทยานแล้วพระรถก็ชวนนางเมรี ให้เลี้ยงเหล้าเลี้ยงยาเพื่อหลอก ถามความลับ ม. 13 มีเรื่องพระรถชวน นางเมรีกินเหล้าก่อนไปชมสวน ครึ่งหนึ่งแล้ว</p> <p><u>กลุ่มที่ใจความต่างไป</u> ม. 5, ม. 11, ม. 17 อนุภาค 7. 2 นี้จะไปอยู่หลัง</p>	<p>ทั้ง 5 ส่วนเล่าถึง ความลับที่พระรถหลอกถาม จากนางเมรีมาได้ต่างกันไป ม. 4 พระรถหลอกถามความ ลับไครู้ถึง ว่าน้ำ ข้างไป จะเกิดเป็นทะเล ว่านไฟข้าง ไปจะเกิดเป็นไฟ</p> <p>ลูกนางสิบสอง ยาใส่ คาให้คืนดี ขึ้นไปบนปราสาทสูงเห็น เกือกแก้ว ไม่เท่าทอง ที่คน ตาย ปลายชี้เป็น</p>	<p>ทั้ง 5 ส่วนเล่า คล้ายกันว่า พระรถไคขโมยของ สำคัญต่างๆหนีไป ขณะ นางเมรีเมาหลับ มีบางส่วนมีราย- ละเอียดเพิ่มเติมคือ ม. 11 พระรถแอบขึ้นไป บนปราสาททองหามพบ หัวกะโหลกคน รองเท้า วิเศษใส่แล้วเหาะไค ลองเปิดหมอกุพบว่าเป็น บ่อเงินบ่อทอง ลองเอา นิ้วจุ่มก็ติดขึ้นมาทั้งตัว</p>

ส่วนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 7. 1 พระรถชวนเมรีไปชม อุทยาน	อนุภาคที่ 7. 2 พระรถมอมเหลา นางเมรี	อนุภาคที่ 7. 3 พระรถหลอกถามความลับ จากนางเมรี	อนุภาคที่ 7. 4 พระรถขโมยของต่างๆ หนีไป
	<p>ม. 4, ม. 11, ม. 13 และ ม. 17 เล่าคล้าย กันว่า พระรถหลอกชวน นางเมรีไปชมอุทยานแล้ว แอบเค็ดมู่ม่วงหวา มะนาวโท</p> <p>ม. 13 เพิ่มว่า พระรถยังไ้ความนำ วานไฟสารพัดออกจวนไป ถึงปราสาทหลังหนึ่งนางไม่ ยอมให้เขาไปเพราะแม่ ห้าม ไ้พบหม้อที่วางใน ปราสาท นางก็บอกวาแม่ ห้ามเปิดดู พบขนูสววยใจ ของแม่นาง วานไฟสตา</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 3 คือ พระรถไ้หลอกถาม ความลับต่างๆ ไ้แล้วตอนจะ หนีจึงชวนนางเมรีกินเหล้า มอมเหล้าให้นางหลับเพื่อจะ ไ้หนี</p>	<p>ม. 5 ความลับต่างๆ ไ้แก่ หอกวางนางสิบสอง และ ไม้เท้าโคนซี่ตายปลายซี่เป็น ส่วนนี้อนุภาคที่ 7. 3 อยู่ก่อน 7. 1</p> <p>หลังจากถามความลับ แล้วจึงไปชมสวนพบคน มะม่วงรูหวามะนาวรูโทและ วานไฟ ไ้ตามจนรู้ถึง คุณวิเศษ</p>	<p>ตอนหนีไปพระรถจึงแอบ ไ้ร่องเท้าวิเศษ เอา วางนางสิบสองและ ของวิเศษทุกอย่างไป ก่อนไปยังแอบปลดขนู สายใจนางยักษ์ควย</p> <p>ม. 13 เพิ่มบทบาทที่ช่วย เตือนพระรถให้รีบหนีไป ก่อนไปยังไ้หิมพคซี่ตาย ปลายซี่เป็นไปควย</p>

ส่วนงานที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 7. 1 พระรถชวนเมรีไปชม อุทยาน	อนุภาคที่ 7. 2 พระรถมอมเหล่า นางเมรี	อนุภาคที่ 7. 3 พระรถหลอกถามความลับ จากนางเมรี	อนุภาคที่ 7. 4 พระรถขโมยของต่างๆ หนีไป
	<p>ลูกตางลับสองและไคถามถึงวิธีรักษาตาควยแล้วกลับไปที่อยู่</p> <p>ม. 17 เพิ่มรายละเอียดเล็กน้อยนางเมรีที่เลี้ยงผา และพระรถที่มามฉีกาไปชมสวน</p> <p>ม. 5 ต่างไปมาก คือเพิ่มเรื่องการถามความลับเรื่องหุยาต่างๆ ก่อนไปชมสวนว่า ถ้าไม่บอกจะขอตาย นางก็บอกเรื่องหุตา</p> <p>นางลับสอง และไม้เท้า โคนซี่ตาย ปลายซี่เป็น</p>		<p>ม. 11</p> <p>ตอนพระรถหลอกถามความลับอยู่หลังอนุภาคที่ 7. 1 คือ ไปชมสวนแล้วพบความลับต่างๆ ก็ไคถามนาง ไคแก ขนุสายใจวานไสตาและลูกตาของนางลับสอง</p> <p>ม. 13</p> <p>เมื่อมอมเหล่านางเมรีแล้วก็ถามความลับจนใคร่ถึงหุตา</p> <p>นางลับสอง</p> <p>ยาไปรยเป็นแม่น้ำ เป็นทะเล</p>	<p>ม. 17</p> <p>เพิ่มเรื่องขโมยไม้เท้ากายสิทธิ์ คันซี่ตายปลายซี่เป็น เหมือนกับม. 13 ซึ่งทั้ง 2 ส่วนงานนี้ไม่ได้เอ่ยถึงไม้เท้านี้เลย ในตอนถามความลับ</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 1 พระรถชวนนางเมรี ไปชมอุทยาน</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 2 พระรถอมเหลา นางเมรี</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 3 พระรถหลงถามความลับ จากนางเมรี</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 4 พระรถขโมยของต่าง ๆ หนีไป</p>
			<p>ม. 17 พระรถถามความลับต่าง ๆ จนใคร่รู้ถึง หอยางงไปรบเป็นทะเล- ทรายกว้างใหญ่ หอยางง เป็น ทะเล หอยางง เป็น ท่าฝนแก้ว หอลูกตานางสิบสอง</p>	

ศูนย์วิทยพัชรายากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 5 นางเมรีติดตามพระรถไปทัน</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 6 พระรถไม่ยอมยกมือและไปรยยา เป็นอุปสรรคนางเมรีจึงตามไม่ได้</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 7 นางเมรีตาย</p>
	<p>ทั้ง 5 สำนวนเล่าคล้ายกันว่า เมื่อนางเมรีตื่นขึ้นมาไม่ เห็นพระรถ ก็ออกติดตามไปทันที่ มี 3 สำนวนที่มีรายละเอียด เพิ่มขึ้นถว้สำนวนอื่น ๆ เล็กน้อย คือ ม. 4 และ ม. 5 เพิ่มว่า นางเมรีซึ่ง เป็นพาหนะตามไปจนทัน ม. 17 เพิ่มบทบาทของ สิทธีกัน เป็นผู้ช่วยนางเมรีติดตามพระรถ ไปก่อน มีบทคร่ำครวญของนางเมรี ถึงพระรถทำนองคัดพ้อทอว่า</p>	<p>ทั้ง 5 สำนวนเล่าโครงเรื่องใหญ่คล้ายกัน ว่า เมื่อนางเมรีตามพระเจ้าทันพระรถได้ไปรยยา เป็นอุปสรรคเพื่อไม่ให้นางเมรีตามมาไม่ได้ สิ่ง ที่ไปรยนี้แต่ละสำนวนจะเล่าไว้ต่างกันเล็กน้อย มี ที่ตรงกันคือ ทุกสำนวนจะต้องเอ่ยถึงอุปสรรคที่ เป็น น้ำ และเป็นอุปสรรคสุดท้ายที่ทำให้นางเมรี ตามไม่ได้ ยกเว้น ม. 4 ที่อุปสรรคสุดท้าย คือ วานไฟ แต่ละสำนวนมีรายละเอียดดังนี้ ม. 4 พระรถไปรยยาเป็นอุปสรรค 3 ครั้ง คือ 1. เป็นวานน้ำ นางเมรีซึ่งหมุ่ตามควย ความยากลำบาก</p>	<p>เมื่อนางเมรีตามพระรถไปไม่ได้ ในที่สุดนางเมรีก็ตายอยู่ตรงนั้นเอง แต่ละสำนวนเล่าถึงสาเหตุการตาย ต่างกันออกไป คือ <u>สำนวนที่ตรงกัน</u> มีอยู่ 2 สำนวน คือ ม. 5 และ ม. 13 เล่าตรงกันว่า นางเมรีเห็นพระรถไม่ยอมยกมือ แน่นแล้วก็เสียใจ กลั้นใจตาย <u>สำนวนที่ต่างไป</u> 1. ม. 4 เล่าว่า นางเมรีตามพระรถไปไม่ได้ จึงร้องไห้เสียใจจนดับแตกตาย 2. ม. 11 เล่าต่างไปมาก คือ</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 5 นางเมรีติดตามพระรถไปทัน</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 6 พระรถไม่ยอมกลับและไปรยยา เป็นอุปสรรคนางเมรีจึงตามไม่ได้</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 7 นางเมรีตาย</p>
	<p>ก่อนออกติดตามนางเมรีได้ เรียกโทรมาทำนาย โทรทาย ว่าถ้าตามไปจะเป็นอันตราย นางเมรีโกรธ และยังคงติดตาม ไปจนทัน</p>	<p>2. เป็น ว่านอ้อย หมูตามมาติดป่าอ้อย นานกว่าจะไปได้ 3. เป็น ว่านไฟ เมรีตามไปไม่ได้ ม. 5 และ ม. 11 ว่า ไปรยยาอุปสรรค 2 ครั้ง คือ 1. ว่านไฟ 2. ว่านน้ำ ม. 5 หมูสามารถว่ายน้ำตามไปได้แต่เมื่อ ถึงเขานางเมรีร้องเรียกพระรถ พระรถ ไม่ยอมลงมา ม. 13 และ 17 พระรถไปรยยาอุปสรรคครั้งเดียว เป็นทะเล นางเมรีและยักษ์ไม่สามารถ ข้ามตามไปได้</p>	<p>เล่าว่านางเมรีตายเพราะ พระรถตั้งใจ ทำให้นางตายโดยหลอกให้เอาโอ่งผูกคอ แล้วโคคน้ำตามไป นางทำตามก็จมน้ำตาย 3. ม. 17 เล่าว่า นางเมรีร้องไห้คร่ำครวญให้พระรถ กลับมาจนซาคใจตาย นอกจากนี้ยังมี 3 สำนวนที่มีราย ละเอียดเพิ่มเติมหลังจากเมรีตาย ได้แก่ ม. 4, ม. 5 และ ม. 17 คือ เพิ่มเรื่องพระรถกลับมาสั่งให้จัดการ ศพนางเมรีแล้วให้พวกยักษ์นำกลับเมืองไป</p>

สำนวน ม. 11 มีเรื่องราวต่อจากอนุภาคที่ 7 นี้อีกมากมาย แต่เป็นเรื่องราวที่แปลกจากสำนวนอื่น ๆ ทั้งหมด คือ

เมื่อนางเมรีตายแล้วได้ไปเกิดเป็นนางผีเสื้อพระรถเดินทางไปถึงเมืองเมืองหนึ่ง ได้เมียอีกคนหนึ่ง นางผีเสื้อตามมาหลบอยู่บนต้นไม้เหนือบ่อน้ำ คนใช้มาตักน้ำเห็นเงานางผีเสื้อสวยงามก็คิดว่าเป็นเงาของตน ก็โกรธที่ตนสวยงามแล้วทำไมต้องมาตักน้ำ คนอื่น ๆ ที่มาตักน้ำก็เป็นอย่างนี้ทั้งคืน จนมีคนหนึ่งมาตักและรู้ว่าไม่ใช่เงาของตนจึงแหงนหน้าขึ้นไปบนต้นไม้พบนางผีเสื้อ ได้ไต่ถามกันจนนางผีเสื้อรู้ว่าเขาตักน้ำเพื่อจะไปอวยเจ้านายที่จะแต่งงาน นางผีเสื้อจึงเอาแหวนที่ได้จากสามีนางใส่ลงในน้ำแล้วขอให้คนใช้เอาไปให้พระรถอวย เมื่ออวยน้ำแหวนก็สวมนิ้ว พระรถจึงรู้ว่าเมียยักษ์ของตนตามมา ตกกลางคืนนางก็เข้ามาหาแล้วไต่ถามเป็นเมียอีกคน แล้วทั้งหมดก็ เดินทางกลับเมือง

เรื่องราวตอนนี้ไม่พบในสำนวนอื่นเลย แต่ไปพ้องกับเรื่องพระรถเมรีเอง คือ ตอนนางผีเสื้อไปอยู่บนต้นไม้แล้วมีคนมาเห็นเงานั้นคล้ายกับตอนนางสิบสองได้เป็นมเหสีของพระราชา สำนวน ม. 9 และ ตอนนางยักษ์ตามนางสิบสองมาจนได้เป็นมเหสีอีกองค์หนึ่ง สำนวน ม. 1 และ ม. 9 วิธีพบคล้ายกัน

ตอนติดตามโดยไขแหวนเป็นสื่อหย่อนลงในหมอน้ำอวยที่สาวใช้มาตักเพื่อไขในพิธี เวลาอวยน้ำแหวนก็สวมนิ้ว เป็นวิธีการเดียวกับเรื่อง พระสุชน - นางมโนห์รา ตอนพระสุชนติดตามนางมโนห์รา

เข้าใจว่าผู้เล่าสำนวน ม. 11 นี้จะได้รับอิทธิพลมาจากนิทานทั้ง 2 เรื่อง ดังกล่าวมา หรืออาจจะเป็นเพราะสับสนก็ได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 7. 1 พระรถชวนนางเมรี ชมอุทยาน	อนุภาคที่ 7. 2 พระรถมอมเหล่านางเมรี	อนุภาคที่ 7. 3 พระรถหลอกถามความลับ	อนุภาคที่ 7. 4 พระรถขโมยของสำคัญ แล้วหนีไป
<p>มีอยู่ 4 สำนวนที่ไม่มี อนุภาคที่ 7.1 ใดแก่</p> <p>ม. 6 ม. 8 ม. 9 ม. 10</p>	<hr/>	<p>เริ่มเรื่องคล้ายกันว่า พระรถชวนนางเมรี กินเหล้า เพื่อจะมอมเหล้า นางเมรี</p> <p>ม. 9 เล่าเพิ่มว่า พระรถเห็นม่วงโมทาว นาวโมโหที่เก็บ แล้วก็เลี้ยง เหล้ากัน</p> <p>ไม่ได้เล่าว่าเห็น มะม่วงมะนาวที่ไหน</p> <p>ม. 6 เล่าเพิ่มถึงบทบาท ของม้าที่เคื้อนพระรถ</p>	<p>เมื่อนางเมรีเมาแล้วพระรถ ก็หลอกถามความลับต่าง ๆ แต่ละสำนวนมีรายละเอียด ต่างกันบ้าง คือ</p> <p>ม. 6 ใดแก่ เกือกแก้ว ไม้เท้าตะพดของแม่ ทนชู้ตาย ปลายชู้เป็น มะม่วงไม่รู้หาว มะนาวไม่รู้โห่ ยางงโรยเป็น แม่น้ำ หอยยาสมเนตร นางสิบสอง</p> <p>ม. 8 ใดแก่ หอหน่วยตานางสิบสอง</p>	<p>พอนางเมรีเมาหลับไปแล้ว พระรถ ก็ขโมยของทั้งหมดขึ้นมาเหาะ หนีไป</p> <p>ม. 6 เพิ่มเรื่องที่พระรถ อาศัยอาวรณ์นางเมรีพรรณนา ทำนองนิราศควย</p>

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 7. 1 พระรถชนนางเมรี ชมอุทยาน	อนุภาคที่ 7. 2 พระรถมอมเหล่านางเมรี	อนุภาคที่ 7. 3 พระรถหลอกถามความลับ	อนุภาคที่ 7. 4 พระรถขโมยของสำคัญ แล้วหนีไป
			<p>ห้อยาโรยไปเป็นชวาก หอควงใจแม่สนทรา ม. 9 ไค้แก หอหน่วยตานางสิบสอง หอยาหวาน เป็นทะเล หัวใจแม่กำพด เป็นไม้เท้า คันชี่ตาย ปลายชี่เป็น</p> <p>ม. 10 บอกว่าแอบเก็บลูกมวงหวา นาวโห ถามเรื่องหอชุกตา นางสิบสอง ยางงโรยเป็น แม่น้ำ</p>	

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 5 นางเมรีติดตามพระรถไปทัน</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 6 พระรถไม่ยอมกลับไปโปรยยาเป็นอุปสรรค</p>	<p>อนุภาคที่ 7. 7 นางเมรีตาย</p>
	<p>ทั้ง 4 สำนวนเล่าตรงกันว่า นางเมรีตื่นขึ้นไม่พบพระรถ ก็ตกใจและรีบตามไปจนจวบจะทัน ม. 8 เพิ่มว่า นางเมรีตกใจมากเพราะพระรถ เก็บลูกม่วงโมหาวานาวโมโหไปเพราะ ไม่มีใบท่อนแล้วบ้านเมืองต้องล่มจม นางจึงรีบตามไป</p>	<p><u>สำนวนที่ใจความตรงกัน</u> มี 3 สำนวน คือ ม. 6, ม. 9 และ ม. 10 เล่าคล้ายกันว่า เมื่อนางเมรีตามมาจะทันพระรถก็ โปรยยาเป็นแม่น้ำใหญ่ขวางหน้า ทำให้ นางเมรีตามไปไม่ได้ <u>สำนวนที่ใจความต่างไป</u> ม. 8 ว่า พระรถโปรยยาเป็นขวาก ลมกรรค ไฟกรรค จนนางเมรีตามไม่ทัน และโปรยเป็นทะเลสาบสงขลาด้วย</p>	<p><u>สำนวนที่ใจความตรงกัน</u> มี 2 สำนวน คือ ม. 6 และ ม. 8 เมื่อนางเมรีตามพระรถไป ไม่ได้ก็กลับใจตาย <u>สำนวนที่ใจความต่างไป</u> 1. ม. 9 เล่าว่า นางเมรีตามไปไม่ได้ก็ร้องไห้ จนซาคใจตาย พระรถชักม้ากลับมาจัดการศพ ให้ทหารพาเข้าเมือง 2. ม. 10 เล่าว่า นางเมรีตามไปไม่ได้ก็ร้องไห้ จนอกแตกตาย</p>

ส่วนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 7. 1 พระรถชนนางเมรี สมอุทยาน	อนุภาคที่ 7. 2 พระรถมอมเหล่านางเมรี	อนุภาคที่ 7. 3 พระรถหลอกถามความลับ	อนุภาคที่ 7. 4 พระรถขโมยของสำคัญ แล้วหนีไป
<p>ม. 2 ไม่มีอนุภาคย่อย ที่ 7.1, 7.2, 7.3, 7.6 และ 7. 7 ตอนจบไม่ ใคร่บรู๋ว่านางยักษิ ตาย</p> <p>ม. 3 ไม่มีอนุภาค ที่ 7. 1, 7. 2 และ 7.7 ตอนจบไม่ใคร่บรู๋ ว่านางยักษิตาย</p>	<p>_____</p> <p>_____</p>	<p>_____</p> <p>_____</p>	<p>_____</p> <p>เริ่มเรื่องราวขณะที่พระรถอยู่ นางเมรีก็ลวงถามข้อสงสัย ต่างๆที่พบเห็น นางเมรีหลง พระรถเสงกับบอกทุกอย่าง เช่น หอขวางนางสิบสอง ยาทาให้ตาติด ตะบองเพชร ชี้ให้เป็นอะไรตามใจนึกและ ยาวิเศษใส่อะไรใดก็ตามใจนึก</p>	<p>เริ่มอย่างรวบรัดว่า หลังจากพระรถ อภิเษกกับนางเมรีแล้วก็พบหอขวาง นางสิบสองและมะม่วงทวามะนาวโท ก็ขโมยและหนีไป</p> <p>พระรถคิดจะแก้แค้นนางยักษิและจะเอา ดวงตาไปติดให้แม่และป้า คืบหนึ่งเมื่อ นางเมรีหลับจึงขโมยของต่าง ๆ ขึ้นมามาหนีไป</p>

ลำดับที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 7. 5 นางเมรีติดตามพระรถไปทัน	อนุภาคที่ 7. 6 พระรถไม่ยอมกลับไปปรียาเป็นอุปสรรค	อนุภาคที่ 7. 7 นางยักษ์ตาย
ม. 2	นางเมรีเมื่อตื่นขึ้นมาไม่เห็นสามี ก็ออกติดตามไปไม่ทัน จึงโศกกล่าวคำ อธิษฐานว่า " ชาตินี้ฉันตาม ชาติหน้าตัวนางฉัน มีสืบไว้" ตอนจบรวบรัดแค่นี้ไม่ระบุว่า นางตาย	_____	_____
ม. 3	นางเมรีตื่นขึ้นหาพระรถก็ไม่ พบ เมื่อเข้าไปดูของต่าง ๆ ก็หาย ไปหมด จึงเข้าใจว่าพระรถหนีไป แล้วจึงได้ออกติดตามไปจนทัน	พระรถเสนไปปรียาเป็นทางนำกัน นางเมรีจึงติดตามไปไม่ได้ พระรถเสน ก็หนีไปได้	_____

ส่วนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 7. 1 พระรถชนนางเมรี ไปชมสวน	อนุภาคที่ 7. 2 พระรถมอมเหอานางเมรี	อนุภาคที่ 7. 3 พระรถหลอกถามความลับนางเมรี	อนุภาคที่ 7. 4 พระรถขโมยของต่างๆ แล้วหนีไป
<p>ม. 7 ไม่มีอนุภาค ที่ 7.1 และ 7. 7</p> <p>ม. 12 ไม่มีอนุภาค ที่ 7. 2 และ 7. 3</p>	<p>พระรถเห็นว่าตั้งแต่ แต่งงานนางเมรีไม่เคย ให้ไปเที่ยวในสวนเลยก็ ให้นางพาไป ไปชมมะม่วง ตะขะแล้วหาวมะนาวตะ แล้วโห้ รวมทั้งลูกทา นางสิบลอง, ชนสายใจ ของนางยักษ์, วานไฟ วานน้ำ</p>	<p>พระรถไปถึงเมือง นางเมรี แล้วก็จัดการ ได้ยงคุ๊กินกินเหอايا จนเมา</p>	<p>แล้วพระรถก็หลอกถามความลับนางเมรี จนได้รู้ถึงดวงตานางสิบลองว่าอยู่ที่ไหน และก็ได้หลอกถามต่อไปถึงห้อยางโปรบ เป็นทะเล, ภูเขาและขนม เมื่อรู้แล้ว พระรถก็นิ่งเสีย จนเมรีเมาหลับไป</p>	<p>พอนางเมรีหลับแล้ว พระรถก็ขโมยของทั้งหมด ขึ้นหลังม้าเหาะกลับบ้าน ต่อมาเมื่อนางเฉลอ พระรถก็ขโมยทุกอย่าง แล้วหนีไป</p>

สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 7. 1 พระรถชวนนางเมรี ไปชมสวน	อนุภาคที่ 7. 2 พระรถมอมเหล่านางเมรี	อนุภาคที่ 7. 3 พระรถหลอกถามความลับ	อนุภาคที่ 7. 4 พระรถขโมยของต่าง ๆ แล้วหนีไป
ม. 14 ไม่มีอนุภาค ที่ 7.3	เริ่มต้นเรื่องสั้น ๆ ว่า พระรถชวนนางเมรี ไปชมสวนเก็บมะม่วง- รูหาวมาใบหนึ่ง มะนาว- รูให้ใบหนึ่ง กกชี้ตาย ปลายชี้เป็นต้นหนึ่ง	จึงต้องล้มวัว ควาย เช่นไหวแก่ที่หักมะม่วง มะนาว มีการกินเหล้ากัน นางเมรี ก็เมาเหล้ามอมหลับไม่รู้รู้สึก ตัวเลย		สำนวนนี้ไม่มีเรื่องที่เรา ถึงการถามความลับของ ของวิเศษต่าง ๆ และ ขโมยไปเอาแต่ว่า นางเมรีเมาหลับพระรถ ก็หนีกลับเมือง
ม. 15 ไม่มีอนุภาค ที่ 7.6 และ 7. 7	เริ่มว่า พระรถทำอุบายชวน นางเมรีไปเอายาในสวน พระรถชี้มา นางชี้แพะ ไก่เค็ดมะม่วงรูหาวมะนาว- รูใหม่มา นางห้ามไม่ทัน	อนุภาค 7. 2 อยู่หลัง 7. 3 คือ หลังจากถามความลับ แล้วจึงกินกินเหล้าจน นางเมรีเมาหลับไปก็หนีไป	พอมาถึงบ้านพระรถก็ถาม ถึงห่อต่าง ๆ ที่เห็นนางเมรี ก็บอกให้ว่าเป็นห่อตานางลิบสอง ห่อยานงไปขย เป็นแม่น้ำ เป็นไฟ เขากระทบกัน	เมื่อเมรีเมาหลับพระรถ ก็หนีไป

สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 7. 5 นางเมรีติดตามพระรถ	อนุภาคที่ 7. 6 พระรถไปรยยาเป็นอุปสรรค	อนุภาคที่ 7. 7 นางเมรีทวย
ม. 14	เล่าสั้น ๆ ว่า นางเมรีตามพระรถไปจนทัน	พระรถไปรยยาเป็นแม่นำกรคขวางหน้า เป็นไฟไหมป่าขวางหน้า นางเมรีก็แก่ได้ตลอดจนถึง เขากระทบกัน นางตามไปไม่ได้ ก็ตัดพ้อต่อว่าให้พระรถกลับไปหา พระรถก็ไม่ไป	นางเมรีมีความเสียใจที่พระรถ ไม่กลับมาเลยกลั่นใจตาย พระรถกลับมาทำศพนาง ทำ พระธาตุไว้ที่เมืองหลวงพระบาง
ม. 15	นางเมรีตื่นขึ้นมาไม่พบพระรถ ให้โหรมาทำนาย โหรว่าพระรถ กลับไปเมืองแล้ว		

สำนวน ม. 1 ต่างจากสำนวนอื่นตรงที่เล่าอย่างรวบรัดไม่สามารถแบ่งเป็น
อนุภาคย่อยได้ คือ

ไม่มีอนุภาคที่ 7. 1 ทอนไปชมสวน

เล่ารวบรัดอนุภาคที่ 7. 2 และ 7. 3 เข้าด้วยกัน

พระรณมอมเหล่านางเมรีแล้วได้ของที่ต้องการโดยไม่ไคร่ระบุว่าของที่ต้องการ
มีอะไร

ต่อไปก็เล่ารวบรัดว่า

เมื่อได้ของที่ต้องการแล้วพระรณจึงหนี นางเมรีตามมาทันขอให้พระรณกลับ
พระรณไม่กลับ นางเมรีจึงกลืนใจตาย

ไม่มีอนุภาคที่ 7. 6

สำนวน ม. 15 ต่างไปจากสำนวนอื่น ๆ มาก คือ ตอนท้ายมีใจความแค่อนุภาค
ที่ 7. 5 ว่า นางเมรีตามพระรณไป แต่หลังจากนี้จะกลายเป็นเล่าเรื่อง
พระสุชน - นางมโนห์รา ไป โดยเล่าว่า

พระรณเป็นฝ่ายตามนางเมรีไปถึงต้นโพธิ์ต้นไทร พบสาวใช้ที่มัวตักน้ำเพื่อ
จะไปอามนางมโนห์ราซึ่งไปอยู่เมืองมมนุษย์มา จะมีพิธีรับขวัญ สาวใช้ไ้มาพบพระรณก็
กราบไหว้ พระรณก็เอาแหวนทิ้งลงไปในกะละขอม เมื่อนางมโนห์ราอาบน้ำแหวนก็สวมนิ้ว
พอดี นางก็รู้ว่าพระรณมาตาม เมื่อให้ขี้ต้อนาง พระรณก็สามารถขึ้นไ้ถูกตองโดยคูดจากแหวน
ที่สวมนิ้วก้อย จึงไ้ได้อยู่ด้วยกัน

เข้าใจว่าผู้เล่าคงสับสน อาจจะเป็นเพราะเชื่อกันว่า เรื่องพระรณ - เมรี
และเรื่อง พระสุชน - มโนห์รา เป็นเรื่องที่ต่อกัน ผู้เล่าคงตั้งใจเล่าทั้งสองเรื่องต่อกัน
ไปให้จบบริบูรณ์ ดังที่พอเล่ามาถึงตอนท้ายผู้เล่าไ้พูดนอกเรื่องว่า " เล่าให้จบนะ "
แต่ผู้เล่าอาจรีบและรวบรัดและสับสน เนื้อความบางตอนจึงหายไป จนกลายเป็นเรื่องเดียว
กันไป

เนื่องจากสำนวน ม. 15 จบความแค่นี้ การศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคที่ 8
ต่อไปจะเหลือนิทานเพียง 15 สำนวนเท่านั้น

เปรียบเทียบอนุภาคที่ 8 นางยักษ์กาย

ในนิทานพื้นบ้านทั้งหมด 15 ส่วน มี 12 ส่วน ที่มีอนุภาคนี้ ยกเว้น 3 ส่วน คือ ม. 7, ม. 13 และ ม. 15 ที่จบความแต่ในอนุภาคที่ 7

มีเพียง 4 ส่วนใน 12 ส่วนที่มีอนุภาคย่อยครบ ได้แก่ ม. 8, ม. 9 และ ม. 17

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ	อนุภาคที่ 8. 1 พระรถกลับถึงเมือง	อนุภาคที่ 8. 2 พระรถไปหานางสิบสอง	อนุภาคที่ 8. 3 พระรถเข้าเฝ้าพระบิดา และนางยักษ์	อนุภาคที่ 8. 4 นางยักษ์โกรธที่เห็นพระรถ ไม่ตายและกลับมาได้
<p>มีอยู่ 3 ส่วน คือ</p> <p>ม. 8</p> <p>ม. 9</p> <p>ม. 17</p>	<p>ทั้ง 3 ส่วนเล่าตรง กันว่า</p> <p>หลังจากพระรถ จากนางเมรีมาแล้ว ก็มาถึงเมือง</p>	<p><u>ส่วนที่ใจความตรงกัน</u> มี 2 ส่วน คือ</p> <p>ม. 9 และ ม. 17</p> <p>เล่าว่า</p> <p>เมื่อพระรถกลับถึงเมือง แล้วตรงไปหาแม่และป้าทันที เอาดวงตาไปใส่ให้</p> <p><u>ส่วนที่ต่างไป</u></p> <p>ม. 8 ใจความคล้ายกัน แต่ต่างไปที่การเรียง ลำดับอนุภาค คือ อนุภาคที่ 6. 2 อยู่หลัง 6.6 หลังจากนางยักษ์ตาย จึงไปหาแม่และป้าเอาตา ไปใส่</p>	<p>ทั้ง 3 ส่วนเล่าตรงกันว่า พระรถเอามะม่วงหาว มะนาวโห่เข้าไว้ถวาย พระบิดาและนางยักษ์</p>	<p><u>ส่วนที่ใจความตรงกัน</u> มี 2 ส่วน คือ</p> <p>ม. 9 และ ม. 17</p> <p>เล่าว่า</p> <p>นางยักษ์เมื่อเห็น พระรถที่คนไข้ไปไม่ตายกลับ มาได้ก็โกรธมาก กลายร่าง เป็นยักษ์จะกินพระรถ</p> <p><u>ส่วนที่ต่างไป</u></p> <p>ม. ๕ ต่างไปเล็กน้อย คือ เลวาล้น ๆ ว่า</p> <p>นางยักษ์เห็นพระรถก็ ตกใจทำอุทธรณ์จะกินพระรถ</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 8.5 นางยักษ์ต่อสู้กับพระรถ</p>	<p>อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษ์ตาย</p>	<p>อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกลั้มเข้าวังคืนคิกับ พระราชา</p>
<p>ม. 8 ม. 9 ม. 17</p>	<p><u>สำนวนที่ใจความตรงกัน</u> มี 2 สำนวน คือ ม. 8 และ ม. 9 เล่าคล้ายกันว่า พระรถต่อสู้กับนางยักษ์ที่ ทำฤทธิ์กลายร่างเป็นยักษ์จะกิน โดยหยิบเอาหัวใจของนางออก ให้เห็นและแย่งชิงกัน พระรถ เอาหัวใจทำลาย</p> <p><u>สำนวนที่ต่างไป</u> ม. 17 ตูางไปเล็กน้อย คือ นางยักษ์โคกลายร่างใหญ่โต วิ่งเขามาหา พระรถไซ้ไม่เท่า กายสิทธิ์ตนที่ตายกลายเป็น ชีนางยักษ์</p>	<p>ทั้ง 3 สำนวนเล่าตรงกันว่านางยักษ์ นางยักษ์ตายเพราะต่อสู้กับพระรถ แต่ การฆ่านางยักษ์ต่างกันเล็กน้อย ม. 8 พระรถบีบหัวใจนางยักษ์ขณะ ต่อสู้กันนางก็ตาย แต่ไม่มีใครระบุว่าหัวใจ นางยักษ์คืออะไร</p> <p>ม. 9 พระรถเอาหัวใจนางยักษ์ตั้ง บนไม้เท้าแล้วตีจนนางยักษ์ตาย</p> <p>ม. 17 นางยักษ์ตายเพราะพระรถ เอาไม้เท้าคนตีตายกลายเป็นชีนางยักษ์ นอกจากนี้ ม. 9 ยังมีเรื่องเล่า เพิ่มเติมต่อไปทำนองนิทานอธิบายเหตุ ก่อนตายนางยักษ์โคก ลาวคำ อาฆาตว่า "จะเป็นปลิงเป็นทาก ไม่ลดละตามกินเลือดพระรถให้จงได้ "</p>	<p>ทั้ง 3 สำนวนเล่าคล้ายกันว่า เมื่อนางยักษ์ตายแล้ว พระราชา รู้ความจริงก็ไปรับนางสิบสองเข้าเมือง ครองเมืองด้วยความสุขตลอดมา แต่ละสำนวนมีรายละเอียดเพิ่ม เช่น ม. 17 ว่า พระราชาถูกเสน่ห์นางยักษ์จน นางตายจึงรู้พระองค์และรู้ว่าพระรถ คือ พระโอรส</p> <p>ม. 8 เล่าว่า มีการทำขวัญ นางสิบสองด้วย</p> <p>ม. 9 เล่าว่า พระรถเป็นผู้พา แม่เข้าเมืองเอง ตอนแรกนางไม่ยอมมา แต่เห็นแก่ลูก</p>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อยครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 8. 5 นางยักษ์ทอสูกับพระรถ</p>	<p>อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษ์ตาย</p>	<p>อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกลีบเข้าวังคืนดี กับพระราชา</p>
		<p>แล้วนางสนทราที่กลายเป็นหิน ปลิง ทาก เรือค ยุงและแมลงวัน และยังเล่าทำนองนิทานประจำถิ่น ถึงตำนานสถานที่ว่า ยังมีหนอง " สนทรา " อยู่ทางทิศเหนือ จนบัดนี้</p>	

ม. 9 มีใจความเพิ่มเติมต่อไปจากอนุภาคที่ 8 คือ

มีเรื่องราวต่อไปว่า พระรถลาพระบิดามารดาไปปลงศพนางเมรี แต่พอเวลา
จุกไฟ พระรถก็วิ่งเข้าไปในกองไฟ ทายตามนางไปด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 8. 1 พระรถกลับถึงเมือง	อนุภาคที่ 8. 2 พระรถไปหานางสิบสอง	อนุภาคที่ 8. 3 พระรถเข้าพบพระบิดา และนางยักษิ	อนุภาคที่ 8. 4 นางยักษิโกรธที่พระรถ กลับมาได้
<p>มี 9 ส่วน ได้แก่</p> <p>ม. 2 มีแค่ 2 อนุภาค คือ 8. 1 และ 8.6</p> <p>ม. 3 มีแค่ 3 อนุภาค คือ 8. 2, 8.6 และ 8.7</p>	<p>เล่าสั้น ๆ ว่า</p> <p>พ่อลูกนางสิบสอง เดินทางมาถึงเมืองแล้ว นางยักษิก็รู้</p>	<p>เริ่มว่า เมื่อพระรถได้ ของที่ของถูกรมาแล้วก็ นำไปหาแม่และป้าเพื่อ นำของขวัญไปติดใจแม่ และป้าที่ถ้านางสิบสอง</p> <p>ส่วนนี้ต่างจากส่วน อื่นที่เล่าในทำนอง</p>		

สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 8. 1 พระรถกลับถึงเมือง	อนุภาคที่ 8. 2 พระรถไปหานางสิบสอง	อนุภาคที่ 8. 3 พระรถเข้าพบพระบิดา และนางยักษ์	อนุภาคที่ 8. 4 นางยักษ์โกรธที่พระรถ กลับมาได้
		<p>นิทานอธิบายตำนาน สถานที่ว่า ถ้านางสิบสองเป็นที่ ที่นางยักษ์สนมมารเฝ้านาง นางสิบสองไปซึ่งไว อยู่ ทางทิศตะวันตกของวัดหินค้ำ ตำบลคงน้อย กิ่งอำเภอ ราชสาสน อำเภอ พนมสารคาม และมีบ่อน้ำ อยู่ใกล้ตำบลหนึ่ง ชื่อ " สระ อินคาน " มีน้ำอยู่ทั้งปีไม่มี วันแห้ง</p>		

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 8. 5 นางยักษ์ทอสูกับพระรต	อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษ์ตาย	อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกลับวังคืนดีกับพระราชา
ม. 2	<hr/>	นางยักษ์ตายเอง เล่าไว้ว่าเพราะ เห็นลูกนางสิบสองกลับมาไค่นางเลยเจ็บ ตายเอง	<hr/>
ม. 3	<hr/>	ม. 3 เล่าต่างไปมาก คือ นางยักษ์ตายเพราะถูกประหาร ชีวิต เมื่อพระรตเสนาโคกลับมาแดงไค่นำ โกที่เทวคานิมิตให้ตีไปตามที่ต่าง ๆ จนพะพนัน ไค่นำ 12 ห่อ เลี้ยงแม่และป่าเสมอมา จนพระรตลืษีผู้เป็นบิดาซึ่งไม่รู้ว้าพระรตเป็น โอรสไค่นำเสนาให้พระรตเอาโกไปตีกัน ปรากฏว้าโกของพระรตเสนาชนะ พระรตลืษี จะให้รางวัล พระรตไม่ยอมรับขอแต่ข้าว	นางสิบเองกลับคืนดีกับพระราชา

ลำดับที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 8. 5 นางยักษ์ต่อสู้กับพระรถ	อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษ์ตาย	อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกลับวังคืนดีกับพระราชา
		<p>12 ท่อไปปากแม่และป่า ท้าวรถสิทธิ์สงสัย จึงถาม แล้วพระรถเสกให้ฟัง พระรถสิทธิ์จึงทราบว่พระรถเป็น บุตรของตนและทราบเหตุการณทั้งหมดว่า นางสนพมารเป็นผู้ฉก จึงให้ประหารแบบ ทรมานโดยให้เพชฌฆาตมัดและลากจาก เมืองพนัสนิคมผ่านไปข้ามคลองท่าลาดสะบ้า เข้าของนางยักษ์กระเด็นไปที่ "โคกหัวเข้า" (ปัจจุบันเรียก "บ้านโคกหัวเข้า" และ ดัดแปลงเรียกชื่อใหม่ว่า " วัดอุดมชัยนุญหาร") ส่วนนมไปตกที่บ้านโคกพนมดี (เขตอำเภอ โคกปีบ จังหวัดปราจีนบุรี)</p>	

สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 8. 5 นางยักษทอสูกับพระรต	อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษตาย	อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกดับวังคืนดีกับพระราชา
		<p>สำนวนนี้เล่าตอนท้ายเป็นท่านองนิทาน อธิบายตำนานสถานที่ควย และตอนที่เล่าถึง พระรตไปตีโกพนัน เลี้ยงแม่และป้า นั้น ทางไปเพราะสำนวนอื่นๆ ความตอนนี้เป็นอนุภาคที่ 5 และมีเล่าเพิ่มเป็น นิทานอธิบายตำนานสถานที่ตอนนี่ว่า พระรตไค้ตั้งบอนตีโกที่คานตะวันออกของ วัดเกาะแก้วเวฬุวัน ตำบลคงน้อย ครั้งหนึ่งไปขอ ชาช่าวบ้านคงน้อยให้โกกินขานละกำมือ แต่ไม่มี คนให้ พระรตจึงแฉงว่า " ขอให้พี่นาแถวบ้าน คงน้อยจงอย่าทำชาวโคผลคี แต่มีคู่นี้ไป " ผู้เล่า บอกว่า พี่นาทำขานคงน้อยก็ทำโคไม่งามราษฎร ยากจนต้องไปรับจ้างหากินที่อื่นอื่นๆ จริง ๆ คัง คำสาป</p>	

ส่วนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 8. 1 พระรถกลับถึงเมือง	อนุภาคที่ 8. 2 พระรถไปหานางสิบสอง	อนุภาคที่ 8. 3 พระรถเข้าพบพระบิดา และนางยักษ์	อนุภาคที่ 8. 4 นางยักษ์โกรขที่พระรถ กลับมาได้
ม. 4 มี 5 อนุภาค ขาดเพียง 8.5 และ 8. 7	เล่าว่า พระรถกลับมา ถึงเมืองทอนเขิน พอมาถึง ม้าแปลงซึ่งเป็นม้าเหวคา ก็หายไป	ส่วนนี้ผู้เล่าเล่าไว้ หลัง 8. 6 คือ เมื่อนางยักษ์ตายแล้ว พระรถจึงเอาทาไปใส่ให้ นางสิบสอง	พระรถสวมเกือกแก้ว ถือ ไม้เท้าโคนซี่ตายปลายซี่เป็น และถือมะม่วงรูหาวมะนาว รูให้เข้าไปเฝ้าพระบิดา ขณะนั้นนางยักษ์สันฆมารกำลัง ออเข้าพระรถลึท้อยู่	พอนางยักษ์เห็นพระรถ ก็โกรขแสดงตัวเป็นยักษ์โต เต็มเมือง

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 8. 5 นางยักษ์ต่อสู้กับพระรถ	อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษ์ตาย	อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกลับวังคืนดีกับพระราชา
ม. 4	_____	<p>พอพระรถเห็นนางยักษ์แสดงตนก็เอาโคนชี่ นางยักษ์จนอกแตกตาย มีเล่าเรื่องท่านอง นิทานอธิบายตำนานสถานที่ว่า ที่เรียกว่าแปะคริว บางคา เป็นเพราะ จากนางยักษ์สันทมารมาคาคลองอยู่แล้วเนื้อ เป็นแปะคริว " โลกหัวขาว " หรือ " โลกหัวเข่า " เป็นที่ที่หัวเข่าของนางสันทมารตกอยู่ " เมืองพนม " คือ นมนางสันทมารที่พระรถขว้างไป และเล่าเรื่องพระรถไปตีไก่และขอข้าว ชาวบ้านให้ไก่กิน แต่ชาวบ้านไม่ให้ พระรถเลยสาป ให้ท่านาไม่ไคยลควย</p>	_____

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 8. 1 พระรถกลับถึงเมือง	อนุภาคที่ 8. 2 พระรถไปหานางสิบสอง	อนุภาคที่ 8. 3 พระรถเข้าพบพระบิดา และนางยักษ์	อนุภาคที่ 8. 4 นางยักษ์โกรธที่พระรถ กลับมาได้
ม. 5 มีแค่ 4 อนุภาค ชาค 8.3, 8.4 และ 8.5	เล่าสั้น ๆ รวบรวมว่า พระรถเดินทางกลับ ไปหาพระบิดาและแม่ เมื่อกลับถึงเมืองแล้ว	พระรถก็ตรงไปหาแม่ และป้าทันที เอาเข้าไปใส่ตา ให้เสร็จเรียบร้อย แล้วอยาก จะให้พ่อและแม่คืนก็กินจึงคิดว่า จะต้องไปฆ่านางยักษ์เสียก่อน ให้ได้	_____	_____
ม. 6 มีแค่ 2 อนุภาค คือ 8. 1 และ 8. 6	เล่าสั้น ๆ ว่า พระรถกลับมาถึง เมือง	_____	_____	_____

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 8. 5 นางยักษ์ต่อสู้กับพระรถ	อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษ์ตาย	อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกลีบวังคินตี กับพระราชา
<p>ม. 5</p> <hr/> <p>ม. 6</p> <hr/>		<p>เล่ารวมไว้ว่า</p> <p>นางยักษ์ตายเพราะพระรถเอากระบองที่นางยักษ์พอเห็นกระบองของตนก็จำได้ เลยทำอะไรพระรถไม่ได้ พระรถจึงเอาไม้กระบองนั้นตีนางยักษ์ตาย</p> <p>เล่าอย่างรวบรัดว่า</p> <p>พระรถกับนางยักษ์มาพบกันที่หน้าพระธาตุ พระรถฆ่านางยักษ์ตาย ไม่ได้เล่าถึงวิธีฆ่าและอาวุธเลย</p> <p>แต่เล่าในหน้าของนิทานอธิบายตำนานสถานที่ว่า</p>	<p>เล่าสั้น ๆ ว่า</p> <p>เมื่อนางยักษ์ตายแล้วพระรถดีทำให้พ่อแม่ดีกัน</p> <hr/>

<p>สำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ</p>	<p>อนุภาคที่ 8. 5 นางยักษ์ต่อสู้กับพระรถ</p>	<p>อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษ์ตาย</p>	<p>อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกัณฐ์กับพระราชา</p>
		<p>เมื่อชื่อนางยักษ์แล้วก็ลากลงที่ " ท่าลาก " แล้วไปแลที่ " แปกวีว " " วัคโลกหัวข้าว " คือ หัวเข้าของนาง " โลกชี้หนอน " คือ ที่ ๆ หนอน กินขวางสันทมาร โลกนี้มีหนอนมาก เลือก ยุง ปลิง มาจาก เลือกและเส้นเอ็นของนางยักษ์</p>	

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 8. 1 พระรถกลับถึงเมือง	อนุภาคที่ 8. 2 พระรถไปหานางสิบสอง	อนุภาคที่ 8. 3 พระรถเข้าพบพระบิดา และนางยักษ์	อนุภาคที่ 8. 4 นางยักษ์โกรธที่พระรถ กลับมาได้
ม. 10 มีแค่ 5 อนุภาค ไม่มีอนุภาคที่ 8. 2 ละ 8. 7	เล่าสั้น ๆ ว่า พระรถกลับถึงเมือง	<hr/>	เอามะม่วงรื้อหาวมะนาวรื้อให้ ไปถวายพระบิดาและนางยักษ์	นางยักษ์พอเห็นก็โกรธมาก บึ้งรื้อว่าของทนตาย ก็กลายร่างเป็นยักษ์ทันที
ม. 11 มีแค่ 4 อนุภาค คือ ไม่มี 8.3, 8.4 และ 8. 5	เล่าว่า พระรถพร้อมเมียทั้ง 2 เดินทางถึงเมืองของตน	อยู่หลังอนุภาคที่ 8. 6 คือ หลังจากนางยักษ์ตาย แล้ว พระรถจึงเอาตา ที่ไต่มาไปใส่ให้นางสิบสอง	<hr/>	<hr/>

ส่วนวนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 8. 5 นางยักษ์ต่อสู้กับพระรถ	อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษ์ตาย	อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกลับวังคืนคีกับพระราชา
<p>ม. 10</p> <p>ม. 11</p>	<p>เล่าสั้น ๆ ว่า</p> <p>นางยักษ์ต่อสู้กับพระรถ</p> <hr/>	<p>พระรถฆ่านางยักษ์</p> <p>เล่าว่าเมื่อพระรถกลับมาถึงเมืองนั้น</p> <p>นางยักษ์ได้ตายเสียแล้วเพราะพระรถ</p> <p>ได้ปลดขมูสายใจของนางยักษ์ไว้</p>	<hr/> <p>เล่าแปลกกว่าส่วนวนอื่น ๆ คือ พระรถได้</p> <p>ไคไปหาแม่และป้ารักษาตาและเอาน้ำเตา-</p> <p>วิเศษใส่น้ำให้กิน ทุกๆ คนก็กลับงคงามเป็น</p> <p>สาวชื่นมฤอีก แม่แต่เจ้าเมืองก็ยังจำนาง</p> <p>สิบสองไม่ไค</p> <p>พระรถถามว่าจะเอาแม่คือ</p> <p>นางสิบสองมาคืนให้จะเอาไหม ที่แรก</p> <p>เจ้าเมืองว่าไม่เอาเพราะทุกคนแก่แล้ว</p> <p>แต่เมื่อเห็นนาง เจ้าเมืองก็ชอุบใจเพราะ</p> <p>ทุกคนสวขงาม เจ้าเมืองจึงของขอนางจาก</p> <p>ลูกอีกทีหนึ่ง นางสิบสองก็ไปคกลับเป็นเมีย</p> <p>ของเจ้าเมืองตามเคิม</p>

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไม่ครบ	อนุภาคที่ 8. 1 พระรถกลับถึงเมือง	อนุภาคที่ 8. 2 พระรถไปหานางสิบสอง	อนุภาคที่ 8. 3 พระรถเข้าพบพระบิดา และนางยักษ์	อนุภาคที่ 8. 4 นางยักษ์โกรธที่พระรถ กลับมาได้
<p>ม. 12 มีแค่ 3 อนุภาค คือ 8. 1, 8. 2 และ 8. 6</p> <p>ม. 1 มีแค่ 8.2, 8. 4 , 8.5 และ 8.7</p>	<p>เล่าสั้นมากกว่า เมื่อเดินทางมาถึงเมือง</p> <p>_____</p>	<p>พระรถก็เอาตาไปใส่ ให้แม่</p> <p>เริ่มว่า พระรถกลับมาพบแม่ แต่ไม่ได้บอกว่ามาพบแม่ ทำไม</p>	<p>_____</p> <p>_____</p>	<p>_____</p> <p>เมื่อนางยักษ์เห็นพระรถ ก็โกรธพยายามฆ่า</p>

จำนวนที่มี อนุภาคย่อย ไมครบ	อนุภาคที่ 8. 5 นางยักษ์ต่อสู้กับพระรถ	อนุภาคที่ 8. 6 นางยักษ์ตาย	อนุภาคที่ 8. 7 นางสิบสองกลับวังคืนกับพระราชา
ม. 12	_____	เล่าสั้น ๆ ว่า พระรถฆ่านางยักษ์ตาย ไม่มีรายละเอียดเลย	_____
ม. 1	บอกสั้น ๆ ถึงผลการต่อสู้ว่า นางยักษ์พยายามจะมา พระรถ แต่พระรถกลับชนะ	_____	เล่าสั้น ๆ ว่า ในที่สุดพระราชาและนางสิบสอง ก็ได้อยู่ด้วยกัน

จากการศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านทั้งหมด 17 ส่วนวน ตามลำดับอนุภาค ทั้งอนุภาคใหญ่และอนุภาคย่อยและรายละเอียดต่าง ๆ แล้ว พบว่ามีอยู่ 3 ส่วนวนที่มี อนุภาคใหญ่ครบถ้วนทั้ง 8 อนุภาค ได้แก่ ม. 1 ส่วนวนนนทบุรี ม. 9 ส่วนวนสงขลา และ ม. 17 ส่วนวนขอนแก่น

นอกจากนี้ยังมีอีก 4 ส่วนวน ที่มีอนุภาคใหญ่เกือบครบถ้วน คือ มีถึง 7 อนุภาค ขาดแต่อนุภาคที่ 1. กำเนิดนางสิบสองเท่านั้น ได้แก่ ม. 2 ส่วนวนเพชรบุรี, ม. 3 ส่วนวนพนมสารคาม ม. 4 ส่วนวนคงน้อย และ ม. 8 ส่วนวนตรัง

จะเห็นว่านิทานพื้นบ้านเพียง 7 ส่วนวนที่เล่าอย่างค่อนข้างจะสมบูรณ์ มีเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบ แต่อีก 9 ส่วนวน เริ่มต้นเรื่องตั้งแต่ตอนนางสิบสองได้เป็นมเหสีของ พระราชาแล้ว ได้แก่ นิทานพื้นบ้านภาคตะวันออก 3 ส่วนวน คือ ม. 5 ส่วนวนหน้าพระธาตุ ม. 6 ส่วนวนบ้านใน ของ นายสวย มิ่งขวัญ และ ม. 7 ส่วนวนบ้านใน ของ นายผล หอมดี กับนิทานพื้นบ้านภาคเหนือทั้ง 5 ส่วนวน คือ ม. 11 ส่วนวนแม่ฮ่องสอน, ม. 12 ส่วนวนลำปาง, ม. 13 - 15 ส่วนวนศรีวิจิตรมาศ รวมทั้งส่วนวนภาคใต้อีก 1 ส่วนวน คือ ม. 10 ส่วนวนภูเก็ต ทั้ง 9 ส่วนวนนี้เริ่มต้นเรื่องตั้งแต่นางสิบสองได้เป็นมเหสีของ พระราชาแล้ว แสดงว่าเวลาเล่านิทานผู้เล่าไม่สนใจหรือเน้นพฤติกรรมหรือเรื่องราวก่อนนั้น จึงเล่าข้ามไปเลยซึ่งอาจจะเป็นเพราะความนิยมหรือความสนใจมักไปอยู่ที่เรื่องราวตอนที่ เกี่ยวกับตัวเอก คือ พระรถและตอนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระรถและนางเมรีมากกว่า เรื่องราวของนางสิบสอง ซึ่งตรงกับลักษณะของวรรณกรรมมุขปาฐะรูปแบบอื่น ๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน แผล ที่เอาเนื้อเรื่องจากพระรถ-เมรี ไปแต่ง ก็มักเอาเรื่องราวตอนที่ เกี่ยวกับพระรถและนางเมรีไปแต่งมากกว่าตอนที่เกี่ยวกับนางสิบสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพลงกล่อมเด็กภาคใต้

จากการศึกษาในอนุภาคย่อยและรายละเอียดของเนื้อเรื่องของนิทานพื้นบ้าน พบว่า เกือบทุกส่วนวนโดยเฉพาะ 7 ส่วนวนที่มีนิทานค่อนข้างสมบูรณ์ดังกล่าวข้างต้น คือส่วนวนนนทบุรี สงขลา ขอนแก่น เพชรบุรี พนมสารคาม คงน้อย และตรัง จะ มีใจความส่วนใหญ่คล้ายกันมากต่างกันเฉพาะรายละเอียดเล็กน้อยเท่านั้น

นิทานทั้งหมด 17 ส่วนวนที่ศึกษานี้ถ้าจะแยกพิจารณาลักษณะเฉพาะ โดยแบ่งตามลักษณะภูมิศาสตร์เป็นแต่ละภาค จะได้ดังนี้ คือ

นิทานพื้นบ้านภาคกลาง เท่าที่พบมีเพียง 2 ส่วนวน คือ ส่วนวนนนทบุรี และ ส่วนวนเพชรบุรี มีเนื้อเรื่องครบถ้วนค่อนข้างสมบูรณ์ทั้ง 2 ส่วนวน

นิทานพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 2 ส่วนวน คือ ส่วนวนพนมसारคามและคองน้อย ที่มีเนื้อเรื่องค่อนข้างสมบูรณ์ และนิทานภาคนี้มีลักษณะเฉพาะ คือทุกส่วนวนจะเล่าในลักษณะนิทานประจำท้องถิ่นด้วย คือ เล่าทำนองนิทานตำนานสถานที่และนิทานอธิบายเหตุผูกพันกับสถานที่ในท้องถิ่นด้วย ซึ่งจะไม่พบลักษณะเช่นนี้ในนิทานภาคอื่น

นอกจากนิทานพื้นบ้านทั้ง 5 ส่วนวนนี้แล้ว ยังมีนิทานย่อย ๆ ที่เล่าเฉพาะตอนทำนองนิทานประจำถิ่นอธิบายตำนานสถานที่ต่างๆ ในท้องถิ่นอีกหลายเรื่องด้วย

นิทานพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพบเพียง 2 ส่วนวน คือ ส่วนวนขอนแก่น มีเนื้อเรื่องสมบูรณ์มากที่สุด มีครบทุกอนุภาค แต่อีกส่วนวนของนางบุญสูง แซ่เทีย มีเนื้อเรื่องเฉพาะตอนต้นแค่กำเนิดนางสิบสอง เท่านั้นแค่อาลูกไปปล่อยป่า แล้วกลายเป็นเล่านิทานอธิบายเหตุ เรื่องสาเหตุการเกิดลิง

นิทานพื้นบ้านภาคเหนือ ทุกส่วนวนไม่มีอนุภาคตอนต้น ๆ ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับนางสิบสองเลย เริ่มเรื่องราวตั้งแต่ตอนนางสิบสองประสบเคราะห์กรรมเพราะนางยักษ์แล้วทั้งสิ้น เข้าใจว่าเป็นเพราะความสนใจของผู้เล่าและผู้ฟังมักจะอยู่ที่เรื่องราวตอนที่เกี่ยวกับพระรถและนางเมรีมากกว่า ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นแบบวรรณกรรมมุขปาฐะอย่างแท้จริง

นิทานพื้นบ้านภาคใต้ เกือบทุกส่วนวนมีเนื้อความค่อนข้างสมบูรณ์และตรงกับนิทานพื้นบ้านภาคกลางมาก และยังมีรายละเอียดมากกว่านิทานพื้นบ้านภาคกลางด้วย

¹ ดูจาก การศึกษารวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถานที่ในเรื่อง

สถานที่ในนิทานพื้นบ้านส่วนใหญ่มักจะไม่ระบุชื่อไว้ นอกจากเมืองพระรถ ใน บางสำนวน คือ ม. 10 ระบุว่า ชื่อ เมืองพรหมทัต, ม. 17 ระบุว่า ชื่อ เมืองซิคชิน และเมืองยักษ ที่ ม. 5 ระบุว่าชื่อเมืองตามตะวัน ม. 6 ว่าชื่อชอนตะวัน ม. 10 และ ม. 17 ว่าชื่อทานตะวัน ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะผู้เล่ามุงจะเล่าเรื่องให้พอรู้เรื่อง อันสนุกสนานเท่านั้น ชื่อสถานที่ต่าง ๆ ทำให้ชักช้าจึงไม่สนใจ ซึ่งน่าจะเป็นลักษณะของ นิทานมุขปาฐะอย่างหนึ่ง

ที่น่าสังเกต คือ นิทานพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงใต้ แก่ ม. 3, ม. 4 และ ม. 6 ได้เล่าถึงสถานที่ตั้งเมืองและสถานที่ต่าง ๆ ในเรื่องว่าเป็นสถานที่จริงในถิ่นของตน รวมทั้งยังมีนิทานตำนานสถานที่ย่อย ๆ ที่ได้เล่าถึงเมืองพระรถด้วย เพราะท้องถิ่นทาง ภาคตะวันออกเฉียงใต้ จะเชิงเทรา และปราจีนบุรีนี้มีความเชื่อที่ว่าเรื่องพระรถเป็น เรื่องจริงที่เกิดในท้องถิ่นของตน ซึ่งน่าจะมาจากความประทับใจในนิทานแล้วจึงไปผูกเป็น นิทานตำนานสถานที่และเล่าสืบต่อกันมา

ตัวละคร

ชื่อตัวละคร

ตัวละครเอกในเรื่อง คือ พระรถ และ นางเมรีมีชื่ออยู่ในนิทานพื้นบ้าน เกือบทุกสำนวน ตัวละครอื่น ๆ นอกจากนี้ไม่ค่อยระบุชื่อไว้ แต่ใช้คำเรียกตัวละครต่าง กันไป ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวละคร	ม. 1	ม. 2	ม. 3	ม. 4	ม. 5	ม. 6
1. พ่อแม่ นางสิบสอง	ไม่มีใครระบุชื่อ	_____	_____	_____	_____	_____
2. แม่พระเอก	เรียกรวมๆกับ นาง 11 คนว่า นางสิบสอง	นางสิบสอง	นางสำเภา	นางตะเภา	นางเภา	นางเภา
3. พ่อพระเอก	พระเจ้าแผ่นดิน	เจ้าเมือง	รถสิทธิ์	_____	_____	_____
4. พระเอก	พระรถ	ลูกนางสิบสอง	รถเสน	พระรถ	พระรถ	พระรถ
5. นางเอก	นางเมรี		นางเมรี	นางเมรี	นางเมรี	นางเมรี
6. นางยักษ์	นางยักษ์	นางยักษ์	นางสนทमार	นางสินทमार	นางสนทमार	นางสนทमार

ตัวละคร	ม. 7	ม. 8	ม. 9	ม. 10	ม. 11
1. พ่อแม่ นางสิบสอง	_____	_____	มีแต่ชื่อพ่อว่ารัชชาย	_____	_____
2. แม่พระเอก	นางสิบสอง	นางสิบสอง	นางเกา	นางเกา	นางสิบสอง
3. พ่อพระเอก	_____	พระรต	พระรตยอเสน	พระรต	_____
4. พระเอก	พระรต	พระรตน้อย	พระรตยอสิทธิ์	ท้าวพรหมทัต	เจ้าเมือง
5. นางเอก	นางเมรี	นางกัณฑ์	นางเมรี	นางเมรี	นางเมียบ
6. นางยักษ์	นางสนขมาร	สนทรา	นางสนทรา	นางสนทรา	นางเมียบ

ตัวละคร	ม. 12	ม. 13	ม. 14	ม. 15	ม. 17
1. พ่อแม่ นางสิบลอง	_____	_____	_____	_____	_____
2. แม่พระเอก	เมียเจ้าเมือง	_____	_____	นางสิบลอง	นางสิบลอง
3. พ่อพระเอก	เจ้าเมือง	พ่อ	_____	_____	ไม่ระบุ เรียกพระยา
4. พระเอก	พุทธเสนกะ	พระรถ	พระรถ	พระรถ	ท้าวรถเสน
5. นางเอก	นาง, นางยักษ์	นางเมรี	นางเมรี	นางเมรี	นางเมรี
6. นางยักษ์	นางยักษ์	นางเมียน้อย	เมียน้อย	เมียน้อย	सानตา

บทบาทของตัวละคร

เนื่องจากลักษณะของนิทานนั้นผู้เล่ามุ่งเพียงจะเล่าให้รู้เรื่อง ตัวละครจึงมีบทบาทไปต่าง ๆ โดยที่ผู้เล่าไม่ได้เล่าเน้นลักษณะนิสัยโดยชัดแจ้งนัก แต่จากบทบาทที่แสดงจะแสดงถึงลักษณะนิสัยบ้าง แต่ไม่เด่นชัดนัก เช่น

นางยักษ์ ในนิทานพื้นบ้านนางยักษ์จะมีลักษณะเป็นแม่เลี้ยงใจร้าย อิจฉาริษยานางสิบสองในฐานะเมียน้อยเมียหลวงมากกว่า จึงได้แก้งทำอุบายควักตาและกำจัดพระรถ มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ ส่วนวนนทพรี สงขลา และขอนแก่น ที่เล่าแล้วบอกว่านางยักษ์มีใจเคียดแค้นอาฆาตพยาบาทนางสิบสองที่หนีมา จึงตามมาแก้แค้น

พระราช โดยทั่วไปพระราชาในเรื่องนี้มีลักษณะที่เป็นคนหูเบา หลงเมียน้อย ไม่มีเหตุผล เช่นยอมให้เมียน้อยทำร้าย โดยควักตาเมียหลวง แต่ผู้เล่าส่วนใหญ่ของนิทานก็ไม่ได้เล่าเน้นบทบาทของพระราชาเลย นิทานพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเล่าว่านางยักษ์เป็นผู้ใช้พระรถไปเมืองยักษ์เอง โดยไม่ได้บอกว่าเป็นความเห็นชอบของพระราชาหรือไม่ คือ ไม่เอ่ยถึงเลย และก็ไม่ได้นับว่าพระราชารู้แล้วว่าพระรถ คือ โอรส มีอยู่ 5 ส่วน คือ ส่วนวนนทพรี สงขลา ขอนแก่น ตรัง หน้าพระธาตุ ที่เล่าว่านางยักษ์ทำอุบายปวยเป็นไข้ให้ใช้พระรถไปเอายา แต่ก็ไม่ได้เน้นบทบาทของพระราชามากนัก ในส่วนขอนแก่นบอกว่า เป็นเพราะมนต์ของนางยักษ์ที่ทำให้พระราชาหลงลืมตน เมื่อนางยักษ์คายมนต์เชื่อมจึงรู้ว่าพระรถ คือ โอรส สักนวนภูเก็ทก็เล่าตรงกันว่า นางยักษ์เป่ามนต์ให้พระราชาหลงไหลตั้งแต่แรก

พระรถ ในนิทานพื้นบ้านผู้เล่าเรื่องเท่านั้นไม่เน้นบทบาทหรือนิสัยของพระรถเด่นชัดนัก ที่พอจะมองเห็นก็คือ พระรถมีความกล้าหาญและกตัญญูในการยอมเดินทางไปหายาให้นางยักษ์ยังเมืองไกลเพราะพระบิดาให้ไป เกือบทุกส่วนไม่เน้นถึงความรักระหว่างพระรถและเมรีเลย พระรถไปทำตามหน้าที่ หลอกถามความลับต่าง ๆ แล้วก็โยยหนีไป ไม่ได้เล่าแสดงความรักหรืออาลัยอาวรณ์ของพระรถต่อนางเมรีมากนัก อาจจะเป็นเพราะเป็นเรื่องเล่าก็ได้ มีอยู่บางส่วนที่เล่าถึงความอาลัยอาวรณ์ที่พระรถมีต่อนางเมรี เช่น ส่วนของนายสวญ มิ่งขวัญ จากตำบลบ้านโน และส่วนขอนแก่น

แต่สังเกตได้ว่าส่วนนี้ไม่ใช่ส่วนของปู่เล่า แต่มีลักษณะคล้าย ๆ ร้อยกรองที่ปู่เล่าจจำจากที่เคยได้ยินได้ฟังมา

ในนิทานชาวบ้านบางสำนวน เช่น สำนวนแม่ของสอน และลำปาง พระรถยังเป็นผู้ทำอุบายให้นางเมรีตายด้วยซ้ำ คือหลอกว่าถ้ารักจริงให้เอาโองหรือหม้อผูกคอวางน้ำตามมา จนนางจมน้ำตาย ลักษณะที่เห็นได้ชัดของพระรถในนิทานชาวบ้านก็เห็นจะเป็นเรื่องความกตัญญูทเวที่ต่อแม่, ป้า และพระบิดา

นางเมรี บทบาทในนิทานชาวบ้านไม่เด่นนัก นางเมรีเป็นลักษณะของหญิงที่เห็นความรักเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ จนยอมบอกความลับต่าง ๆ แก่พระรถจนหมดคลื่น และนางเองก็ต้องตายเพราะความรักนั้น หลายสำนวนที่นางเมรีมีความเค็ดเคี้ยวถึงกับกลั้นใจตายเมื่อเห็นพระรถไม่ยอมกลับมาแน่

นางสิบสอง นิทานพื้นบ้านส่วนมากไม่เน้นบทบาทหรือพฤติกรรมของนางสิบสอง มีเพียง 7 สำนวนเท่านั้นที่เล่าถึงอนุภาคกำเนิดนางสิบสอง มี 5 สำนวนที่เล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างนางสิบสองและนางยักษ์ มี 6 สำนวนที่เล่าถึงอนุภาคที่นางสิบสองได้เป็นมเหสีของพระราชาด้วย นอกจากนั้นมักจะมุ่งเล่าถึงเรื่องราวหลังจากนางสิบสองได้เป็นมเหสีแล้วและนางยักษ์ตามมาเป็นมเหสีอีกคนหนึ่งมากกว่า พฤติกรรมของนางสิบสองจะมีบทบาทสัมพันธ์กับนางยักษ์ในฐานะเมียข้อยเมียหลวงมากกว่า และมีความสำคัญในฐานะเป็นแม่ของพระเอก บทบาทของนางสิบสองเกินกว่าที่สาวทั้ง 11 คน

นอกจากนี้ก็มีบทบาทของตัวละครอื่น ๆ อีก เช่น

ผู้ช่วยแปลงสาส์นให้พระรถ เกือบทุกสำนวนเล่าว่า คือ ฤาษี ยกเว้น 3 สำนวน คือ สำนวนลำปาง สำนวนศรีศิริมาศ ของ นายควน น้อยคำ และนางหัน คิวงษ์ ที่เล่าต่างไปว่าเป็นพระอินทร์แปลงกายเป็นชายแก่มาคักขบจะเป็นความสัมพันธ์ เพราะพระอินทร์ก็มีบทบาทช่วยพระเอกในวรรณคดีเสมอ ในเรื่องพระรถ - เมรีนี้พระอินทร์ก็มีบทบาทหลายตอน เช่น ช่วยเนรมิตไก่และม้าคู่ใจในบางสำนวน

ม้า มีอยู่บางสำนวนที่เอ่ยถึงม้าคู่ใจที่รู้ภาษาคอยเตือนพระรถเหมือนกับเป็นคน คือ สำนวนกงน้อย หน้าพระธาตุ สำนวนของนายสวย มิ่งขวัญ

จากคำสัมภาษณ์ใน และสำนวนขอนแก่น ใน 4 สำนวนนี้เอ่ยถึงบทบาทของม้าเล็กน้อย คือ ในตอนเดือนพระรถไม่ให้มีวหลงนางเมรีอยู่ กระทบโรงร้องเรียกให้รับจัดการธุระ และกลับเมือง

สิทธิกันธุ์ เป็นอำมาตย์ของนางเมรี มีเอ่ยถึงสำนวนเดียว คือ สำนวนขอนแก่น ว่า เป็นผู้นำทัพหลวงหน้าติดตามพระรถมาก่อน แต่ก็ตามไปไม่ได้เพราะพระรถไปรยยาเป็นแม่น้ำขวางไว้

สำนวนโวหาร

นิทานพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะรูปแบบหนึ่ง ภาษาที่ใช้เล่าจึงเป็นภาษาพูด สำนวนโวหารเป็นถ้อยคำที่ใช้พูดจากัน การใช้ถ้อยคำก็มีภาษาถิ่นเข้ามาปะปนอยู่มาก เกือบทุกสำนวนเป็นการเก็บข้อมูลจากวิทยากรและถ่ายทอดคำพูดทุกคำที่ออกจากเทปโดยไม่มีการแก้ไขสำนวนโวหารใด ๆ เลย ได้แก่ ม. 2, ม. 4, ม. 15 ส่วน ม. 1, ม. 3, ม. 16 มีลักษณะเป็นการเก็บความเล่าเป็นนิทาน

ที่แปลก คือ ม. 17 ที่มีลักษณะบางตอนคล้ายเป็นร้อยกรอง เข้าใจว่าผู้เล่าคงจำมาจากร้อยกรองที่เคยได้ยินได้ฟังมาและเอามาเล่าไว้ด้วย

เท่าที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านเรื่อง พระรถ-เมรี สำนวนต่าง ๆ แล้วจะเห็นว่ามีความแตกต่างกันไม่มากนัก ทั้งในค่านิยมเรื่องในแต่ละอนุภาค สถานที่ในเรื่อง ตลอดจนตัวละครต่าง ๆ นิทานพื้นบ้านเหล่านี้จะมาจากแหล่งเดียวกัน แต่มีรายละเอียดที่ผิดเพี้ยนกันไปบ้างตามท้องถิ่นต่าง ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย